Миливоје Мајсторовић

МАРТИН АНЂЕО

елегична фарса

МИЛИВОЈЕ МАЈСТОРОВИЋ, рођен је у Ваљеву 1943. Године. Школе и Академију за позориште, филм и РТВ завршио у Београду, у класи проф. Слободана Селенића.

Писањем за позориште и драматуршким пословима почео је да се бави и пре студија, у Расовом позоришту (у *Позоришном игралишту* изведене су му три драме: *Смех, само смех, Огањ у цепу* и *Плакар* – награђена 1969. на конкурсу Савеза студената за прво дело). Једну сезону био је уметнички директор Народног позоришта у Суботици, три сезоне на истој функцији у Народном позоришту "Тоша Јовановић" у Зрењанину. Био је уредник позоришног програма у Дому културе "Студентски град".

У позориштима су му изведени следећи комади: *Сиротице* – Београдско драмско позориште, Камерни театар 55 у Сарајеву, скопски Народни театар, Крушевачко позориште и Народно позориште "Љубиша Јовановић" у Шапцу. *Pastür* – Дом омладине Београда; *Коске 48* – НП у Тузли; *Апсана или балада о Че Гевари* – Студентско позориште у Упсали (Шведска).

На телевизији су му игране две драме: *Суседи* и *Наш пријатељ Пепи*.

Добитник је две награде "Бранислав Нушић" Удружења драмских писаца Србије. Био је члан редакције листа "Студент", смењене 1971, где је две године водио сатиричну рубрику *Биће боље*. Избор ових текстова, заједно са текстовима Лазара Стојановића, штампан је као истоимена књига која је пре појављивања у јавности спаљена, одлуком државних органа. Репринт се појавио двадесет година касније. Био је уредник хумористичке емисије на Индексу 202.

Миливоје МАЈСТОРОВИЋ

МАРТИН АНЂЕО
елегична фарса

ЛИЦА

МИЛУТИН ИЛИЋ

БЛАГОЈЕ ПРОТИЋ

МИЛЕНА

МАРТИН

ЂАВО

Радња ове приче збива се у три сценска простора. Не десној страни је дневна соба у једном градском стану, на левој страни је дрвљаник у дворишту једне сеоске школе, док средишњи и највећи део сцене представља централну просторију учитељског стана. Простори су сценографски сасвим условно разграничени, јер у духовној равни ове приче они чине јединствено поприште драмског збивања.

ПРВИ ДЕО

Дневна соба – Десни Простор Сцене (ДПС) – у београдском стану Милутина Илића, некадашњег сеоског учитеља, а сада цењеног песника и уваженог уредника у једној престоничкој издавачкој кући. У разговору са својим генералним директором, Благојем Протићем, званим тата Благоје, утицајним човеком јавног и политичког живота српске престонице.

Милутин на каучу, у пози не баш оправданог болесничког излежавања. Благоје у фотељи, стиснутих усана и испитивачког погледа.

МИЛУТИН: Ако си за пиће, отвори бифе и послужи се. Горе је коњак за боље госте, а доле држим кисели ризлинг и киселу воду за младе песнике – мада више ништа није јефтино.
(Пауза)
Нећеш пиће? Онда, добро... Замисли, један наш стручњак за градско зеленило каже да у Холандији свирају Баха на ливади, како би краве уживале док пасу. Али да њихове намере, цитирам, нису баш тако чисте као Бахове, већ да они то због профита. Ооо, шта то тако слатко зуји у мојим ушима, пита се крава и претаче своје масно холандско млеко из вимена у цистерне компаније Мужа и Муза.
(Пауза)
Значи, нећеш пиће!... А у Египту, неки дресер решио да научи камилу да хода натрашке. Камиле, наиме, могу да иду само напред, никад уназад. Мучио је дресер и себе и јадну животињу неколико година, док најзад није постигао то немогуће. Тада је наступио у циркусу. Сјатило се мноштво света, радозналог, да види оно што још нико није видео. И заиста, камила је ходала натрашке. Међутим, људи су остали равнодушни. Хода, па шта с тим!? И од тада се за будаласте амбиције вели: шета камила наопачке. Срећом, ја сам угануо ногу на време.

БЛАГОЈЕ: Ти си угануо главу, а то се зове друкчије.

МИЛУТИН: Не, части ми! Мене је само нека сила подигла у висину, не више од пола метра, а онда се сила предомислила, изгубила снагу, шта ли, и упустила ме на степениште. Оде нога!

БЛАГОЈЕ: А оде и памет.

МИЛУТИН: Није сумња у сили, већ је питање зашто ме је упустила. На ливади би ме можда дигла у небеса.

БЛАГОЈЕ: Да ниси ти почео поново да пишеш? Сада су у моди те блесаве фантазије, сви би негде да лете.

МИЛУТИН: Опет не разумеш. Кад сам тог јутра пошао у редакцију, лифт је био у кварy, те кренем пешице. И негде на половини степеништа, између другог и трећег спрата...

БЛАГОЈЕ: Станеш незгодно на ногу.

МИЛУТИН: Божији човече, нисам уопште стао! О томе ти све време причам.

БЛАГОЈЕ: У реду, ниси стао, него те је нека сила одигла пола метра увис, је л' тако, а онда те испустила – трас!

МИЛУТИН: Баш тако – трас!

БЛАГОЈЕ: Изгубио си равнотежу и угануо ногу.

МИЛУТИН: Тачно.

БЛАГОЈЕ: А онда се вратио у кревет на тромесечно излежавање.

МИЛУТИН: Морао сам, видиш и сам.

БЛАГОЈЕ: А да ниси био препио претходне ноћи?

МИЛУТИН: Био је то један луцидан тренутак гравитације. Нешто за Њутна, антијабука.

БЛАГОЈЕ: Разумем. Магнет неба, ластиш земље – веома прозаично, мој песниче. Него, мислиш ли се ти скоро враћати на посао? Због тога сам дошао.

МИЛУТИН: Опет ниси разумео, тата Благоје – никад!

БЛАГОЈЕ: Ето ти сад! Нога, нога, а овамо човек доноси животне одлуке.

МИЛУТИН: Имаш отказ на столу.

Благоје прелети преко папира на столу.

БЛАГОЈЕ: Не пише који је разлог?

МИЛУТИН: А шта ће ти разлог, не мислим се судити са вама.

БЛАГОЈЕ: А куда си наумио, ако се сме знати? Или мислиш лежати у том кревету до краја живота!

МИЛУТИН: Враћам се на село.

БЛАГОЈЕ: Ти си се баш добро угрувао – нога или глава, свеједно. И шта тамо намераваш да радиш?

МИЛУТИН: Као оно пре – учитељ. А биће времена и за писање, ако Бог да.

БЛАГОЈЕ: Лепо, веома лепо. А где рече да ти је тај коњак?

МИЛУТИН: У бифеу горе. А чашице су позади.

Благоје доноси пиће и чашице. Милутин се придиже.

БЛАГОЈЕ: Да сипам и теби?

МИЛУТИН: Свакако. Нози сада прија топло.

БЛАГОЈЕ: А глави би више одговарало хладно.

МИЛУТИН: Глава, глава, зар је мени до главе – крила ми дајте да полетим!

БЛАГОЈЕ: Е, па, срећан ти пут, летачу.

МИЛУТИН: Хвала, доброчинитељу.

БЛАГОЈЕ: Мада се надам да ћеш променити мишљење после треће. За то пиће и служи.
(Наздраве и испију)
Него, шта ћемо са нашим конкурсом? Није популарно мењати председника жирија.

МИЛУТИН: Формулација о политичкој неподобности још увек пали.

БЛАГОЈЕ: А и хонорар би ти сад добро дошао. Не чекају више ни на селу раширених руку.

МИЛУТИН: Што се тога тиче, не бежим ја ни од копања. А што се тиче конкурса, то све време и хоћу да те питам – да ниси можда читао рукопис под шифром Мартин Анђео?

БЛАГОЈЕ: А што бих ја, као директор, читао?

МИЛУТИН: Онако, из навике.

БЛАГОЈЕ: Какве навике?

МИЛУТИН: Комесарске. Да штогод не промакне твоме цензорском оку.

БЛАГОЈЕ: Офуцана прича, Милутине, исцурела.

МИЛУТИН: Офуцана или не, али је дуго трајала. А можда није ни исцурела.

БЛАГОЈЕ: Уосталом, и ти си то радио. Све сумњиво бацао у кош, а мени достављао поверљиве извештаје. Иначе, никад не би постао главни уредник, знаш и сам. А, богме, ни толико уважен као песник.

МИЛУТИН: Знам, како не бих знао. Зато и одлазим.

БЛАГОЈЕ: Није ваљда да се кајеш?

МИЛУТИН: У неку руку да, мада то није главни разлог. Или можда и јесте.

БЛАГОЈЕ: Моралишеш. Тако је онда било. Било, па прошло. И шта сад, да се сви убијамо!

МИЛУТИН: Не велим.

БЛАГОЈЕ: А сети се и сам, колико пута се ја интимно нисам слагао са... мислим, друговима?

МИЛУТИН: Сећам се. Али си зато своју интиму већ следећег јутра морао да окајеш пред партијском номенклатуром, зар не?

БЛАГОЈЕ: Ех, као да ти нећеш морати.

МИЛУТИН: Нећу.

БЛАГОЈЕ: Хоћеш, хоћеш. И у плурализму се траже одани људи.

МИЛУТИН: Кажем, нећу имати прилике.

БЛАГОЈЕ: А, то! Имаћеш, не брини. Спремамо те да ме замениш.

МИЛУТИН: А ко ме то спрема?

БЛАГОЈЕ: Па, ми – ко би други. На мој предлог.

МИЛУТИН: Хвала, тата Благоје.

БЛАГОЈЕ: А ја ћу лепо у пензију. Ако је за вајду, доста је и било. Али ћу те и даље подржавати, колико будем могао.
(Пауза)
Шта је, што ћутиш? Није ти нешто по вољи?
(Пауза)
Ах, да! Договорено је да се уселиш у већи стан. Ваљда ћеш се и ти једном оженити.
(Пауза)
Плата, кола – то се подразумева. А кад прођу санкције, онда те чекају сајмови, фестивали, симпозијуми, разна путовања, радна летовања и све те зајебанције. Знаш и сам, вукао сам те са собом.
(Пауза)
Да се ти можда ниси разишао са нашом новом концепцијом? То би мене, Милутине, много разочарало.
(Пауза)
Који ти је, бре? Зуцни штогод!

МИЛУТИН: Јебо те, тата Благоје, ти баш ништа не разумнеш!

БЛАГОЈЕ: А шта то па да разумем? Да се враћаш на село, да ћеш тамо наставити као учитељ, а да ће бити времена и за писање.

МИЛУТИН: Ако Бог да, рекао сам.

БЛАГОЈЕ: Сереш, дечко!

МИЛУТИН: Могуће, татице.
(Пауза)

БЛАГОЈЕ: Шта мислиш, да ја свратим вечерас?

МИЛУТИН: Можеш, али не видим зашто?

БЛАГОЈЕ: Док средиш мисли, па да онда нормално разговарамо о свему.

МИЛУТИН: Имам воз у седам. Али можемо на станици да попијемо по једну за опроштај.

БЛАГОЈЕ: Опет ти!

МИЛУТИН: Или да то ипак учинимо овде.
(Дохвати флашу, спреман да наточи пиће у чашице)

БЛАГОЈЕ: Извини, али ти не можеш тек тако да одеш.

МИЛУТИН: Је л', а што?

БЛАГОЈЕ: Немаш право. У тебе је, Милутине, пуно улагано.

МИЛУТИН: Узми да сам прешао у опозицију. На то имам право и по уставу.

БЛАГОЈЕ: Тамо би нам био од користи.

МИЛУТИН: Како то мислиш?

БЛАГОЈЕ: Већ бисмо се договорили. А овако, бачене паре.

МИЛУТИН: Стан вам враћам, намештај, тепихе и све остале прње. А иће и пиће сам ваљда одрадио – или можда и то дугујем?

БЛАГОЈЕ: Шта лупеташ! Нико овде дугове не спомиње.

МИЛУТИН: Узето – проклето.

БЛАГОЈЕ: И ко је онда непоштен, ако баш инсистираш?

МИЛУТИН: Ја наравно. А ви радите само свој посао.

БЛАГОЈЕ: Опет сереш, дечко!

МИЛУТИН: Могуће, татице.
(Насуо је пиће у чашице)
Е, па, живели!

БЛАГОЈЕ: Живели, за оздрављење ноге.

МИЛУТИН: Радије за срећан пут.

БЛАГОЈЕ: Не, већ за ногу.

МИЛУТИН: За пут.

БЛАГОЈЕ: За ногу, богаму, не можеш ићи ћопав на пут.

МИЛУТИН: А то! Онда може. А после за пут.

БЛАГОЈЕ: После, за после.

Наздраве и испију.

МИЛУТИН: Као да ми је нога мало попустила, мрда.

БЛАГОЈЕ: Ех, још кад би и глава, па да ноћас негде загинемо поштено.

МИЛУТИН: Добра идеја, али ја путујем.

БЛАГОЈЕ: Јеби га! Ја га крстим, а он прди!
(Пауза)
Него, малочас спомену некакав рукопис са конкурса?

МИЛУТИН: Да није прорадио комесарски инстинкт?

БЛАГОЈЕ: Заголицала ме та шифра. Како оно рече – Анђео?

МИЛУТИН: Аха, Мартин Анђео.

БЛАГОЈЕ: Лепо смишљено. А наслов?

МИЛУТИН: Мартин Анђео.

БЛАГОЈЕ: Иди! Да није неко од твојих младих пулена?

МИЛУТИН: И јесте, и није. Својевремено сам га учио да пише и чита.

БЛАГОЈЕ: Није могуће да је баш толико млад?

МИЛУТИН: Када сам га упознао, није знао ни да говори.

БЛАГОЈЕ: А сад, видиш, пише књиге. Браво, учитељу.

МИЛУТИН: Хвала, тата Благоје.

БЛАГОЈЕ: А како се писац зове, ако смем знати?

МИЛУТИН: Смеш, Мартин Анђео.

БЛАГОЈЕ: Пуј, оца ти поганог!
(*Пауза)*
Но, добро. Ако желиш моје мишљење, дај ми рукопис да га погледам.

МИЛУТИН: А и не мораш. Теби се тај, што би се рекло, аспект гледања на живот не би допао.

БЛАГОЈЕ: А који то аспект, Демијане?

МИЛУТИН: С неба.

БЛАГОЈЕ: С неба, велиш?

МИЛУТИН: Аха, с неба – критички и визионарски.

БЛАГОЈЕ: И шта нам то посебно поручује с неба?

МИЛУТИН: Да смо сви велики грешници.

БЛАГОЈЕ: Зар је морао због тога да се пење тако високо?

МИЛУТИН: А што да се пење? Он је можда са те висине сишао. На то ме је подсетила моја нога пре три месеца, а књига је дошла више као потврда.

БЛАГОЈЕ: Тебе нека сила диже горе, твој визионар пада доле, а сви остали смо грешници. Нема друге него да се горко кајемо.

МИЛУТИН: Осим ако није касно. Хоћемо ли још по једну э– за пут? *(Сипа у обе чашице, али још не пију)*

БЛАГОЈЕ: Најзад, ја лично немам ништа против да твом забринутом Марсовцу доделимо какву наградицу, ако је то у питању.

МИЛУТИН: Не видим шта би школски послужитељ са књижевном наградом.

БЛАГОЈЕ: Какав сад црни школски послужитељ!? Милутине, ти мене овде зафркаваш све време!

МИЛУТИН: Не, тата Благоје, части ми! Ја сам теби захвалан, и то је све у реду међу нама.

БЛАГОЈЕ: Онда ми објасни о чему се ради?

МИЛУТИН: То и покушавам, али се изненада слабо разумемо.

БЛАГОЈЕ: А ти буди конкретнији. Да не шетамо више камилу натрашке.

МИЛУТИН: Значи, конкретније?

БЛАГОЈЕ: Да, јасније.

Милутин шета по соби.

МИЛУТИН: Види, види, откочила нога!

БЛАГОЈЕ: Али није још глава. Зато, причај!

Пауза.

МИЛУТИН: Као што знаш, пре доласка у Београд, учитељевао сам неколико година у Брстовцу. Из школске клупе понео сам нешто списатељског дара, те сам га сада, у доколици и усхићењу природом и сеоским животом, ревносно претакао у мање-више сладуњаве стихове.

БЛАГОЈЕ: Колико се сећам, није то била тако лоша поезија.

МИЛУТИН: Затрпавао сам тих година многобројне књижевне часописе, и са нескривеним одушевљењем прихватао објављивање својих песмица као логичан почетак једне недвосмислене уметничке судбине.

БЛАГОЈЕ: Тако сам некад и ја, али ме после одвуче политика.

МИЛУТИН: Село Брстовац повезано је макадамским друмом са неколико километара удаљеном железничком постајом Радине, где једном дневно, и то касно увече, стаје воз из правца Београда. Приспелу пошту и оне малобројне путнике преузимао је сеоски кочијаш Раја. Путнике би развезао по кућама, пошту оставио под трем наше једине административне зграде, па би се, ако је било штогод за мене, довозио до школе, и у те позне сате кроз прозор уручивао увек жељно очекивану пошиљку нових часописа. Тако су звуци прапорaца и сјај фијакерског фењера остали све до данас моја једина несумњива представа стваралачке идиле.

БЛАГОЈЕ: То си лепо описао у песми *Фењер.*

МИЛУТИН: Школски стан од две собе, одвојене заједничком кухињом, делио сам са Миленом, колегиницом коју сам познавао, а помало и симпатисао, још из времена школовања. У Брстовцу само се сасвим зближили и озбиљно заволели. Доброћудна по нарави, а смерна по васпитању, Милена је хтела и умела да подржава једну понесену песничку душицу, потпуном и ненаметљивом оданошћу заљубљене жене. Преко дана смо држали наставу, у подне спремали ручак, а увече, кад би мени већ понестало инспирације за писање, слушали у кухињи са лошег "Супрафон" грамофона класичну музику. Милена би успут читала моје најновије песничке творевине. А ја чекао на њене добронамерне похвале.

Одтамњење на кухињу – Средишни Простор Сцене (СПС) – у школском стану у Брстовцу. Ноћ, лавеж паса. Музика са грамофона. Милена за столом, чита Милутинове песме.

МИЛУТИН: Тако је било и оне ноћи, када је на прозорско окно закуцао незнанац, заоденут белом плахтом, неприличан месту и времену у коме се нашао. Затечен у непознатом крају, намерник без журбе и циља, као неко који међу косцима спокојно чупка влати траве.

На последње речи, Милутин прелази из ДПС у СПС, и седа за сто наспрам Милене. Заклопљених очију, неко време слуша музику. Милена завршава са читањем.

МИЛЕНА: Баш су лепе. Нарочито ми се допада *Фењер.*

МИЛУТИН: Сутра их шаљем Протићу. Такав је био наш последњи договор: ако заменим неколико лошијих песама бољим, он ће гледати да ми штампа књигу већ на пролеће. Наравно, нико ту ништа не гарантује.

МИЛЕНА: Сигурна сам да ће је објавити.

МИЛУТИН: Све зависи од његове добре воље и милости, а ја сам далеко да бих на то утицао.

МИЛЕНА: Много значи већ и то што ти пружа подршку. Добра воља и милост ту и нису потребни.

МИЛУТИН: Колико је тај човек моћан, кад га тамо сви зову тата Благоје. Није несимпатичан, али уме вешто да затеже. Типичан комесар, са нешто грађанских манира.

МИЛЕНА: Рекло би се да ти је наклоњен.

МИЛУТИН: И мени се тако чини. Али када се сетим оноликих рукописа на његовом радном столу, прође ме воља да се надам.

МИЛЕНА: Нестрпљив си, мили, то је.

МИЛУТИН: Имам двадесет пет година, а још немам штампану књигу.

МИЛЕНА: А сад си малчице и малодушан.

У том моменту неко куца на прозорско окно.

МИЛУТИН: Ко ли је то у ово доба ноћи?

МИЛЕНА: Да није чика Раја?

МИЛУТИН: Чули бисмо прапорце.

МИЛЕНА: Можда је неком позлило у селу?
(*Отвори прозор и гледа напоље)*
Којим добром, пријатељу? Кога тражите? Питам, кога тражите? Неки младић, Милутине. На себи има само танушну тунику и сандале.

Милутин се нагне кроз прозор.

МИЛУТИН: Реци нешто, другар? Овај као да је устао из античког гроба.

МИЛЕНА: Иди и уведи га у кућу.
(*Милутин излази напоље. Милена добацује незнанцу)*
Дођите унутра, млади човече, да се угрејете.
(Затвори прозор, па стави лонац с млеком да се подгреје. Милутин уводи незнанца)
О, Боже, до јутра бисте се потпуно смрзли. А и пси су могли да вас нападну.
(Оде у собу)

МИЛУТИН: Лето давно прошло, а ти, момче, само у тој кошуљици. Извини што питам, да те нису изненадили у штети, а онда тако голишавог потерали кроз шљивик, а? Ако, ако, лепе су ове наше сеоске цуре.

Милена је довукла из собе фотељу и понела ћебе.

МИЛЕНА: Млад је он за то.

МИЛУТИН: Ех, млад! И млада патка зна шта ваља, зар не, другар?

МИЛЕНА: Ћути, Милутине!... Хајде, седите, пријатељу.
(*Смештају га у фотељу)*
Умотај га у ћебе, да ја спремим штогод топло за јело.

МИЛУТИН: Рекло би се да није дуго пешачио. Видиш како блиста, као да је сад искрцан из кревета.

МИЛЕНА: То и мене збуњује.

МИЛУТИН: Проговори, мајковићу! Није ово полицијска станица.

Милена приноси шољу млека.

МИЛЕНА: Прво мало млекца, да се загрејете. Хајде, не стидите се.

Незнанац бојажљиво прихвати шољу. Сркне, а онда је испије до дна.

МИЛУТИН: Дај, бре, зуцни штогод – мушко си! Ако и даље будеш тако намћораст, мораћемо те пријавити властима. А код њих, брацо, нема циле-миле. Разумеш? Или ти ништа не разумеш!

Милена приноси тањир са омлетом.

МИЛЕНА: Ево и омлетића.
(Незнанац омирише јело, па одгурне тањир)
Шта је, не допада вам се? Макар мало, да повратите снагу.

МИЛУТИН: Ништа, кад огладни гуза – јешће. Нека се ноћас испава, сутра ћемо видети шта даље.
(Милена склања тањире)
Хоћемо ли у кревет, блудниче? Знам, код снашице би ти било милије. Милена, ухвати га испод пазуха, па да га сместимо у собу.
(Хватају га под мишку, али он отргне руке. Као да би нешто рекао)
Реци, момче, реци!

МИЛЕНА: Слушамо вас!

МИЛУТИН: Напред, не стиди се!

МИЛЕНА: Хајде, слободно! Ми смо вам пријатељи.

МИЛУТИН: Но, шта је?

Незнанац испусти само неколико нејасних гласова и скрхан од напора обори главу на рамена. Заспи.

МИЛЕНА: Милутине, он је нем.

МИЛУТИН: Једна тајна мање.

МИЛЕНА: Која ли је то бездушна битанга да га овако беспомоћног избаци напоље?

МИЛУТИН: Можда су викендаши са Рибнице. Терали са њим спрдњу, ко зна шта све.

МИЛЕНА: Али до њиховог насеља има најмање три километра?

МИЛУТИН: Толико пешачио сигурно није. Но, сутра ћемо све проверити.

МИЛЕНА: Мене је мало страх, да знаш.

Милутин је загрли. Неко време гледају незнанца како спава.

МИЛУТИН: Сан праведника.

МИЛЕНА: Како је леп.

МИЛУТИН: Аха.

Грамофон се окреће у празно. Затамњење у СПС. Милутин прелази у ДПС.

БЛАГОЈЕ: И?

МИЛУТИН: Укратко, незнанац је остао код нас. Истрага није довела ни до каквог одговора. Било је то биће без имена и рода, без намера и прошлости, недотакнуто животом. У почетку је пио само млеко, и веома споро се привикавао на друга јела. Одупирао се нормалном грађанском оделу, али је радо навукао овчији кожух, сукнене панталоне и гумене чизме. Сасвим у нескладу са његовим нежним ликом. Само на рукама није трпео ништа, ни лети ни зими. Било је предлога да се смести у какав стационар за умоболне, што смо нас двоје енергично одбили. Како је школа тренутно била без сталног послужитеља, то смо упутили молбу министарству да га поставе не то место. Уз наш пристанак на неку врсту туторства, молби се изашло у сусрет. И заиста, незнанац је посао школског чикице извршавао ревносно и с љубављу, тако да је постао веома омиљен код деце. Истина, у почетку су га зачикавали, али како се он није љутио, то су убрзо одустали од своје мале злобе и прихватили га као незаобилазног другара у школским играма. Ононоћну зачуђеност његовом појавом, Милена и ја смо заменили осећањем посебне педагошке одговорности, која је временом израсла у једно особно пријатељство. Не сећам се како смо га прозвали Мартином – вероватно под утицајем какве литерарне инспирације – али њему није требало много да на то име почне реаговати. А са одазивањем на своје ново, или једино, име, почели су да се на његовом лицу јављају први, несигурни и нежни, осмеси. Мартин се осећао као равноправан члан наше мале заједнице.

Одтамњење у СПС. Уз помоћ цртежа, Милена подучава Мартина говору. Мартин са напором понавља речи, њукавим и једва разумљивим гласом. Али је уочљиво и његово веома брзо напредовање.

МИЛЕНА: Мартине, ко је ово?

МАРТИН: Сека.

МИЛЕНА: Шта ради сека?... Сека црта.

МАРТИН: Црта.

МИЛЕНА: Сека црта куцу.

МАРТИН: Куцу.

МИЛЕНА: Црта куцу.

МАРТИН: Црта куцу.

МИЛЕНА: Сека црта куцу.

МАРТИН: Сека црта куцу.

МИЛЕНА: Где сека црта куцу, где?... На ливади.

МАРТИН: На ливади.

МИЛЕНА: А сад целу реченицу. Сека црта куцу на ливади.

МАРТИН: Сека црта куцу на ливади.

МИЛЕНА: Е, тако. Да видимо шта је на следећем цртежу.
(*Мења цртеж)*
Сека је отишла... Нема секе.

МАРТИН: Нема секе.

МИЛЕНА: Сека је отишла.

МАРТИН: Сека је отишла.

МИЛЕНА: Сека је оставила цртеж куце на ливади.

МАРТИН: Сека оставила на ливади.

МИЛЕНА: Сека је оставила...

МАРТИН: Сека је оставила...

МИЛЕНА: ... цртеж куце...

МАРТИН: ... цртеж куце...

МИЛЕНА: ... на ливади.

МАРТИН: ... на ливади.

МИЛЕНА: А сад целу реченицу. Сека је оставила цртеж куце на ливади.

МАРТИН: Сека је оставила цртеж куце на ливади.

МИЛЕНА: Добро је, Мартине.
(Мења цртеж)
А ко је ово?

МАРТИН: Зека.

МИЛЕНА: Шта ради зека, а?... Зека гледа цртеж куце.

МАРТИН: Зека гледа цртеж куце.

МИЛЕНА: Зека мисли да је то права куца.

МАРТИН: Зека мисли куца.

МИЛЕНА: Зека мисли...

МАРТИН: Зека мисли...

МИЛЕНА: ... да је то ...

МАРТИН: ... да је то ...

МИЛЕНА: ... права куца.

МАРТИН: ... права куца.

МИЛЕНА: Зека мисли да је то права куца.

МАРТИН: Зека мисли да је то права куца.

МИЛЕНА: Зека бежи.

МАРТИН: Зека бежи.

МИЛЕНА: Зека бежи уплашен.

МАРТИН: Зека бежи уплашен.

МИЛЕНА: Одлично, Мартине, пет!
(Осмех на Мартиновом лицу)
Шта мислиш, да поновимо још једном?

МАРТИН: Аха, сека и зека.

Затамњење у СПС.

БЛАГОЈЕ: Ретардирана одрасла особа, а учи да говори – чудно?

МИЛУТИН: Мада свесни те чињенице, о томе нисмо никада расправљали. Подразумевали смо то као неку врсту божије правичности, по којој се и злохудом створу даје могућност да своје недостатке исправи кад-тад. Док смо, опет, његову страст за летењем...

БЛАГОЈЕ: Чуј сад – летење!

МИЛУТИН: ... приписивали закаснелој потреби за игром и авантуром.

Одтамњење у СПС. Мартин са кокошком у руци, загледа је са свих страна испитивачки.

МАРТИН: Кока има главу... Кока каже ко-ко-ко... Кока има ноге... Кока трчи ногама... Кока има крила... Кока лети крилима... Опа!
(Баци кокошку увис. Она залепрша)
Кока хоће да лети.
(Кокошка слети на под)
Кока неће да лети.
(Ухвати кокошку и проучава рад крила)

Врабац лети, кока не лети. Гавран лети, ћурка не лети. Рода лети, гуска не лети... Неко лети, а неко не лети.
(*Излази напоље)*

БЛАГОЈЕ: Вежба дечко логику.

МИЛУТИН: А вежба и летење.

Мартин се врати у кухињу са конструкцијом крила. Намакне их на руке, па замахује и поскакује.

МАРТИН: Лети, лети, Мартине!... Лети, лети, Мартине!

Граја деце у ходнику. Мартин се не обазире. Улази Милена са дневником под мишком.

МИЛЕНА: Мартине!

МАРТИН: Лети, лети!...

МИЛЕНА: Опет се играш, а?

МАРТИН: Овај... не, заиста.

МИЛЕНА: А звоно за велики одмор?

МАРТИН: Извини, Милена.

Затамњење у СПС.

МИЛУТИН: Мартин је наставио да усавршава своја крила. Сатима је дељао у дрвљанику танане лајснице, повезивао их жицом и најлонским концем, и на ту конструкцију лепио гушчија пера. Једнога дана је најзад и полетео. Истина, био је то тек кратак и исцрпљујући прелет преко школског дворишта, који се завршио у крошњи дрвета крај плота. Тада сам га први пут чуо да је опсовао Бога.

БЛАГОЈЕ: Ваљда се после тога, дечко смирио?

МИЛУТИН: Не баш одмах. Начинио је још два покушаја. У првом је стигао до црквене порте,а у другом чак до задружног малињака на крају села. Али, то је већ било у време када сам на твој позив прешао у Београд. Имаш све то описано у његовој књизи.

БЛАГОЈЕ: Кога данас Икари интересују, Милутине! Радије бих да чујем зашто се ти тамо враћаш?

МИЛУТИН: Повезано је све то, тата Благоје.

БЛАГОЈЕ: Нешто су ми невидљиве те везе.

МИЛУТИН: И мени су биле раније. Просто, нисам обраћао пажњу на неке детаље.

Одтамњење у СПС. Милутин прелази за кухињски сто, где већ седи Милена. Мартин пажљиво слуша њена упозорења.

МИЛЕНА: Данас је било веома добро, Мартине. Скоро без грешки.

МАРТИН: Осећам да ми "р" није баш најбоље.

МИЛЕНА: Није најбоље, али је све боље.

МИЛУТИН: Мислим да би морао да обратиш пажње на "с", "з" и "ц". Ту још увек помало шишти.

МИЛЕНА: Да, Милутин је у праву. Зато не би било лоше да мало чујеш самог себе. Тако ћеш лакше знати шта да коригујеш.
(Оде у собу)

МАРТИН: Да чујем самог себе?

МИЛУТИН: Има једна справица, знаш. Све што ти кажеш, она снима. После то слушаш кад хоћеш.

МАРТИН: Разумем, као музика са грамофонске плоче.

МИЛУТИН: Тако, само што се овде снима на траку.
(*Милена се враћа са касетофоном)*
Ето, то је та справа – касетофон.

МИЛЕНА: Коју вежбу желиш да снимимо?

МАРТИН: Ја највише волим ону нашу прву, о секи и зеки.

МИЛЕНА: У реду. Кад ти дам знак руком, ти почни.

Милена укључује касетофон и даје Мартину знак да почне. Овај се труди да текст изговори без грешке.

МАРТИН: Сека црта куцу на ливади. Онда сека оде. Цртеж је оставила на ливади. Долази зека. Зека гледа цртеж куце. Зека мисли да је то права куца. Зека бежи уплашен.

МИЛЕНА: Браво, Мартине, одлично!

МИЛУТИН: Без грешке!

Милена премотава траку.

МИЛЕНА: А сад да чујеш како то звучи. Обрати пажњу шта ту још није сасвим чисто.
(Пусти снимак. Али, уместо Мартиновог гласа, са траке се чује Бахова музика)
Шта је сад ово?

МИЛУТИН: Мора да си пребацила снимак, премотај поново.

Милена премотава траку и пусти снимак. Иста музика.

МИЛЕНА: Опет исто!

МИЛИТУН: Вероватно си била погрешно укључила снимање.

МИЛЕНА: Е, баш!

МИЛУТИН: Дај га мени.

МИЛЕНА: Изволи.

Милутин преузима касетофон, загледа га, па премота траку и пусти снимак. Иста музика.

МИЛУТИН: Ето, видиш. Нигде Мартина.

МИЛЕНА: Можда сам заиста негде погрешила, али откуд музика?

МИЛУТИН: Неком приликом си је преснимила са плоче, шта друго?

МИЛЕНА: Не, не сећам се. Чак сам сигурна да нисам.

МИЛУТИН: А и у продавници понекад снимају, за пробу. Па забораве да то обришу.

У том моменту престаје музика. Следи Миленин и Милутинов коментар са снимања: "Браво, Мартине, одлично" и "Без грешке".

МИЛЕНА: Чуј сад ово, наши гласови!

МИЛУТИН: Види, богати, нас има – Мартина нема. Мало снима – мало не снима. Чудан неки квар.

МИЛЕНА: Жао ми је због њега, толико се трудио.

Милутин снима тест провере.

МИЛУТИН: Јен, два... јен, два... провера.
(Премота траку и пусти снимак. Целовит текст провере)
Ово функционише сасвим добро. Како би било да покушамо још једном?

МИЛЕНА: Свакако.

МАРТИН: Нека, други пут.

МИЛЕНА: Зашто не сад, Мартине?

МАРТИН: Не, заиста.

МИЛЕНА: Само о секи и зеки, ништа више.

МАРТИН: Немој, Милена, молим те.

МИЛЕНА: Не буди јогунаст, макар једну реченицу.

МАРТИН: Не, не, не!
(Измиче према вратима)

МИЛУТИН: Добро, нека остане за други пут.

Затамњење у СПС. Милутин прелази у ДПС.

МИЛУТИН: Наравно, то други пут је већ тада значило никад. Сам Мартин је томе допринео на леп начин: његов изговор је за кратко време постао савршен, тако да снимање више и није имало сврхе.

БЛАГОЈЕ: А та чудеса? Мислим, то што ти сад као чудеса тумачиш?

МИЛУТИН: У мојим сећањима нема података који би указивали да сам ја тада посумњао у његове наднаравне моћи. Кажем, тада. С друге стране, и догађања у вези са мојом каријером утицала су да о Мартину све чешће мислим као о блиском другару, а не више као о чудној и несвакидашњој појави.

БЛАГОЈЕ: А каријера је почела када смо ти објавили прву збирку. Колико се сећам, тад си ми послао писмо пуно дирљиве захвалности.

МИЛУТИН: Јесам... нажалост.

БЛАГОЈЕ: Ја те на то нисам наговарао.

МИЛУТИН: Е, да... Наравно да ти ниси.

Одтамњење у СПС. На столу ауторски примерци збирке песама. Мартин за писаћом машином. Милутин, са чашом у руци, шета и диктира писмо. За све време, Милена припрема вечеру крај шпорета.

МИЛУТИН: А зашто не "поштовани господине Протићу"?

МАРТИН: Боље је "друже".

МИЛУТИН: Није ово званична молба, већ лична захвалност. Нешто сасвим интимно.

МАРТИН: Колико сам ја уочио, они... мислим, ти руководиоци, своје функције схватају такође веома лично и емотивно, а то не иде без "друже".

МИЛУТИН: Милена, шта ти кажеш?

МИЛЕНА: Нажалост, тако је.

МИЛУТИН: Онда, нека буде "друже". Али ћемо мало и да проширимо. Пиши, Мартине! "Поштовани друже Протићу, драги тата Благоје".
(Мартин куца)
Како ово звучи?

МАРТИН: Уравнотежено.

МИЛУТИН: Значи, добро. Е, сад овако... Овако, али како? А, да!
(Узме са стола један примерак књиге, прелиставa је и нађе оно што га интересује. Наставi да диктира)
Отвори наводнице... "Тај фењер блед, слуга неспокоја; у позни час, нада је моја"... Крај цитата и тачка. Сад настављамо овако: "Стигле су моје песме, вратиле ми се у корицама, у руху који сам прижељкивао свих ових ноћи бдења и поетског маштања". Тачка. "Велика је моја радост, и велика је моја захвалност теби, драги"... Што си стао?

МАРТИН: "Велика је моја радост", то је у реду. Али би у наставку требало "И неизмерна моја захвалност". Разумеш, Милутине?

МИЛУТИН: Није шија него врат – цепидлачиш!

МАРТИН: Не цепидлачим. Друг Протић очекује твоју радост као последицу захвалности, а не обрнуто. И зато захвалност мора бити изразитија од радости, макар за нијансу.

МИЛЕНА: Е, сад га баш претера, Мартине!

МИЛУТИН: А није ни логично.

МАРТИН: Логика, логос, смисао – то беше на почетку. А биће, речено је, и на крају.

МИЛУТИН: Шта је, да је – куцај како ти мислиш.

Мартин куца и сриче.

МАРТИН: "... и неизмерна је моја захвалност Вама, драги"...

МИЛУТИН: Зашто сад "Вама"? Ми смо у Београду били на "ти".

МАРТИН: Где?

МИЛУТИН: У Београду.

МАРТИН: Где тачно?

МИЛУТИН: А, то! У једној кафани.

МАРТИН: Ето, видиш.

МИЛУТИН: Добро, добро! Пиши "Вама".
(Мартин се колеба)
Шта би?

МАРТИН: Да знаш да си у праву, ипак треба "ти". Али са великим "т". Тако постижеш обе ствари: и интимност, и поштовање.

МИЛУТИН: Са "ти" се некад обраћало само Богу.

МАРТИН: Нити је Бог толико сујетан, нити су људи имуни на величину. Значи, "... захвалност Теби, драги мој добротвору". Тачка.

МИЛУТИН: Зашто баш "добротвору"?

МАРТИН: Јер му на тај начин показујеш своју безрезервну оданост. Он теби отвара врата будућности, а ти то прихваташ смерно и верно.

МИЛУТИН: Мислиш, како би ми штампао следећу књигу?

МАРТИН: И то, али и све остало. Није довољно само песме писати, схваташ?

МИЛУТИН: Наслућујем, али не прихватам. Ти, бре, Мартине, као да си цео век провео на београдској културној калдрми.

МАРТИН: Посматрам и размишљам.

МИЛУТИН: Није ваљда да у све то верујеш?

МАРТИН: Извини, ако сам те увредио.
(Крене да устане са столице)

МИЛУТИН: Дај, не буди детињаст. Ја сам само мало изненађен... хоћу рећи, твојом виспреношћу. Иначе, ти си у праву. За каријеру није довољно писати само песме. Једино шта ја никако не бих могао да прихватим јесте полтронисање. Али да неке уступке у животу морам чинити, то је и мени јасно.

МИЛЕНА: Какве уступке, Милутине?

МИЛУТИН: Па, неке, шта ја знам! Немој сад и ти.
(Мартин се вратио за писаћу машину)
Хајде, Мартине, да то завршимо. Заправо, остао је још један прикладан поздрав. Ево, овако: "Прими срдачан поздрав. Твој"...
(Мартин куца)
У праву си, то је сувише меко. А може ли овако: "Топло Те

поздравља Твој дужник, Милутин Илић". Са великим "т", свакако.
(*Мартин не куца)*
Или, можда, по старинском, срдачно: "Воли Те твој верни Милутин". Без презимена.
(Мартин не куца)
Е, ја другачије не умем. Смисли ти нешто боље.

МАРТИН: Није проблем у поздраву, већ фали још мало правог садржаја.

МИЛУТИН: Каквог садржаја?

МАРТИН: Нешто о његовој личности... мислим, нешто похвално.

МИЛУТИН: Ја о Протићу не знам ништа. Само толико да је он политички веома јак човек, моћан и утицајан.

МАРТИН: То и напиши.

МИЛУТИН: Али он то и сам зна.

МАРТИН: Зна, али воли опет да чује.

МИЛУТИН: Откуд ти знаш шта један директор и политички функционер воли да чује?

МАРТИН: Свако воли да чује да је јак, моћан и утицајан. Ако се ти стидиш, ја ћу сам срочити.

МИЛЕНА: Не, Милутине!

МИЛУТИН: Шта ти би одједном?

МИЛЕНА: Не знам ни сама, излетело ми.

МИЛУТИН: Само ти срочи, Мартине. Можда сам ја сувише песник за тако нешто. А ја ћу после да видим да ли ми се то допада.

МАРТИН: Наравно.

МИЛУТИН: И немој да испадне како му превише ласкам.

МАРТИН: Никад није превише, али ћу о томе водити рачуна.

Мартин куца. Милутин насипе вино у чашу, приђе Милени иза леђа и пољуби је у врат. Милена се мало измакне.

МИЛУТИН: Ти као да се не радујеш мом успеху?

МИЛЕНА: Нормално да се радујем.

МИЛУТИН: А шта је онда спорно?

МИЛЕНА: Та захвалност Протићу, осећам неку зебњу.

МИЛУТИН: Због једног писамцета?

МИЛЕНА: Мартин се променио, и то ме збуњује.

МИЛУТИН: Није, Милена, него момак сазрева, па се труди да себе прикаже мудријим. Али, признаћеш, уме понешто и да уочи.

МИЛЕНА: И да уочи, и да подучи.

МИЛУТИН: Било би природније да смо због тога радосни. Ипак је он наше дело, нарочито твоје.

МИЛЕНА: У недоумици сам, ништа више.
(*Изненада загрли Милутина)*
Волиш ли ме, мили?

МИЛУТИН: Обожавам.

МИЛЕНА: Колико?

МИЛУТИН: Где Ромеова љубав стаде, моја тек почиње. Толико.

Љубе се. Мартин заврши куцање, па их посматра неко време.

МАРТИН: Где је Ромеова љубав стала, боље је не почињати ништа.

Престану да се љубе. Милена настави са спремањем вечере.

МИЛУТИН: Шта, ти већ готов?

МАРТИН: Кратко писмо, јасне мисли.

МИЛУТИН: Хајде, да чујем.

МАРТИН: Иде све оно претходно, па настављаш: "Од нашег првог сусрета Ти си на мене, драги тата Благоје"... овде стоји та интима... "оставио изузетан утисак, као човек проницљивог духа, огромне ерудиције и тананих осећања за праву поетску реч. Често сам слушао, а и сам се више пута у то уверио, да су Твоје способности као прегаоца и руководиоца од ненадокнадивог значаја за наш јавни и културни живот. Жао ми је што нисам имао прилике да Те раније упознам и чешће виђам, што и у овом радосном тренутку доживљавам као лични губитак. Нека ме моја искрена оданост препоручи Твојој пажњи". А поздрав додај какав хоћеш.

МИЛУТИН: Ти си, Мартине, луд!

МАРТИН: Зашто?

МИЛУТИН: Зато што се тако не пише ни молба за пријем у комунистичку партију. Дај то овамо, да га поцепам!

МАРТИН: Изволи.
(Извуче папир из машине и пружи га Милутину)
Али немој одмах, нека преноћи.

МИЛУТИН: Шта ту има да преноћи – ништа!

МАРТИН: Можда ипак није све за бацање.

МИЛУТИН: Мислиш?

МИЛЕНА: Поцепај то сад, Милутине, молим те!

Милутин се колеба, па пресавије папир и стави га у џеп.

МИЛУТИН: Нека преноћи.

МИЛЕНА: Милутине!

МИЛУТИН: Хлеба не иска.

МИЛЕНА: Хлеба не, али...
(Оде демонстративно у собу)

МИЛУТИН: Претерујеш, забога!

Затамњење у СПС. Милутин прелази у ДПС.

МИЛУТИН: Наравно, Милена није претеривала.

БЛАГОЈЕ: А немој ни ти сад.

МИЛУТИН: Само констатујем да писмо нисам поцепао и да сам га послао без икакве преправке. Чак сам на крају додао и оно грозно: "Грли Те и у руку љуби Твој захвални и верни Милутин". Баш срамно!

БЛАГОЈЕ: Ти, бре, као да сам те на робију довео, а не на једно више него цењено и перспективно место. Не уображавај, ниси ти био једини кандидат.

МИЛУТИН: Знам. Али не знам шта те је код мене привукло... мислим, не знам твоје тумачење?

БЛАГОЈЕ: Јеби га, ко би се сад тога сетио. Али, видим, погрешио сам.

МИЛУТИН: Ниси ваљда?

БЛАГОЈЕ: Јесам, јесам! Свирао Баха крави на ливади, дресирао камилу да хода натрашке... море, псето хранио да ме уједе!

МИЛУТИН: Е, баш!

БЛАГОЈЕ: Али, и не марим много, сви сте ви јебиветри исти.

МИЛУТИН: Далеко си од правог одговора.

БЛАГОЈЕ: Изволи, да чујемо прави одговор?

МИЛУТИН: Прочитај *Мартина Анђела.*

БЛАГОЈЕ: Опет ти! Рекао сам, додели послужитељу награду, ако треба и главну, и да завршимо тај посао.

МИЛУТИН: Награда, награда! Зар је њему до награде, крила му дајте да полети!

БЛАГОЈЕ: Море, марш!

МИЛУТИН: У добар час, време је да кренем. Хоћемо ли попити ово пиће за срећан пут?

БЛАГОЈЕ: Може.
(Подигну већ напуњене чаше)
Живели, дабогда.

МИЛУТИН: Живели, забога!
(Испију. Милутин крене у суседну просторију)
Само да спакујем нешто неопходних ситница. Све остало, рекох остављам.

БЛАГОЈЕ: Тренутак, Милутине!

МИЛУТИН: Слушам, тата Благоје?

БЛАГОЈЕ: Нешто ме интересује, али да будеш искрен?

МИЛУТИН: Изволи?

БЛАГОЈЕ: Јеси ли се тај Мартин и твоја Милена слизали... разумеш, као мушко и женско?

МИЛУТИН: Јесу.

БЛАГОЈЕ: Ето, видиш! А ми га овде тупимо све време.

МИЛУТИН: Али то није оно што ти мислиш.

БЛАГОЈЕ: Тако каже сваки рогоња.

МИЛУТИН: У питању је нешто друго, заиста.

БЛАГОЈЕ: Најобичнија ватачина. Учитељица и школски чикица. Секси пикантерија за уседелице и усахле домаћице. Извини, али тако то делује.

МИЛУТИН: Не спорим да делује, али тако није.

БЛАГОЈЕ: А како онда јесте?

МИЛУТИН: Било је то у време наше интензивне преписке о мом преласку у Београд. Још увек сам држао наставу, Милени отворено наговештавао скори одлазак, а у себи већ живео једну успешну уредничку каријеру зачињену, наравно, незаобилазном уметничком славом.

Одтамњење у СПС. Граја у школском ходнику. У кухињу улази Милутин, са дневником под мишком. Истовремено, из собе излази Милена, рашчупана и усплахирена.

МИЛУТИН: Где је Мартин да звони?

МИЛЕНА: Био је сувише ревностан.

МИЛУТИН: У чему?

МИЛЕНА: Као послужитељ очигледно не.

МИЛУТИН: Питам те, где је?
(Обрати пажњу на Миленину разбарушеност)
У соби?

МИЛЕНА: У кревету, али мислим да је устао.
(Милена се дотерује без журбе)

МИЛУТИН: Лепо, богами!

МИЛЕНА: Савршено, чак.

МИЛУТИН: А што тако, Милена?

МИЛЕНА: Зато што ме више не волиш. Пардон, зато што ме он воли.

МИЛУТИН: Ниси искрена.

МИЛЕНА: Могуће.

МИЛУТИН: И откуд то, да ја тебе више не волим?

МИЛЕНА: Одлазиш, Милутине, одлазиш?

МИЛУТИН: Одлазим, али не бежим.

МИЛЕНА: Кријеш се, увијаш, одступаш као случајни љубавник пред зору.

МИЛУТИН: То још не значи да те више не волим. Можда сам мало... ето, збуњен.

МИЛЕНА: Одлазиш, а мене не водиш. Веома си прибран.

МИЛУТИН: То није тачно. А друго, зар не можеш да сачекаш мало, да се ја тамо прво средим?

МИЛЕНА: Не могу.

МИЛУТИН: Само неколико месеци, можда ни толико?

МИЛЕНА: А и нећу.

МИЛУТИН: То је већ нешто друго.
(Пауза)
У праву си, Милена, треба да идемо скупа.

МИЛЕНА: Нећемо.

МИЛУТИН: Не замерам ти ништа, ако је то у питању.

МИЛЕНА: Касно је, драги мој, касно!

МИЛУТИН: Зашто је касно? Шта сам ја то учинио?

МИЛЕНА: Касно је.
(Из собе излази Мартин, без израза на лицу)
Ја Мартина волим.

Затамњење у СПС. Милутин прелази у ДПС.

БЛАГОЈЕ: Жена је апсолутно у праву. Ти одлазиш, а њу не водиш. И онда она мора... схваташ!

МИЛУТИН: Опет мислиш криво.

БЛАГОЈЕ: Толико смо сви паметни, Милутине. Не уображаваш ваљда је твоја Милена нешто посебно?

МИЛУТИН: Није ствар у посебности, већ у њеној безграничној љубави.

БЛАГОЈЕ: Види, богати, а овамо се бушка са стране. Не зајебавај више!

Милутин оде у суседну просторију, одакле донесе фасциклу са рукописом. Пружи је Благоју.

МИЛУТИН: Ето, то је та књига.

БЛАГОЈЕ: Који ће ми? Мене једино занима зашто се ти тамо враћаш, а то школски послужитељ не зна.

МИЛУТИН: Зна.

Благоје мрзовољно преврће странице рукописа.

БЛАГОЈЕ: Много, бре, ово дугачко. А ти би могао у неколико речи, што се каже, кратко и јасно.

МИЛУТИН: Што се каже, немам времена за кратко, а јасно је, опет, широк појам.

БЛАГОЈЕ: Добро, добро!
(Прелиставa књигу)
А да није у питању, претпоставка, твоја закаснела љубомора? То би онда било и кратко и јасно. Наравно, и будаласто.

МИЛУТИН: Љубомори сад није место. А када сам одлазио, ње није ни било. Напротив, разишли смо се лепо и – заувек.

Одтамњење у СПС. Милена крај прозора, Мартин сипа пиће у три чашице. Споља пајорци.

МИЛЕНА: Стиже чика Раја.

МАРТИН: Махни му, да причека.

МИЛЕНА: Тако сам узбуђена.

МАРТИН: О, а тек ја! Али нећемо плакати, зар не?

МИЛЕНА: Нећемо. Можда мало, у себи.

Из собе излази Милутин, са кофером у руци и мантилом преко рамена.

МИЛУТИН: "Тај фењер блед, слуга блудног сна; свој пут не види, а мој добро зна". Одлазим, мили моји, а ви ми остајте у љубави и свакој срећи.

МИЛЕНА: Љубав нам остави, а срећу понеси – може ти затребати, тамо.

МАРТИН: Срећан је онај који зна где га воле.

МИЛУТИН: Онда, у то име, да се опростимо.

Подигну чашице и наздрављају.

МАРТИН: Добар фењер, песниче!

МИЛУТИН: Хвала, Мартине!

МИЛЕНА: Поздрави тата Благоја, путниче!

МИЛУТИН: Ти мала злобнице! Живели!

МАРТИН: Живели!

МИЛЕНА: Живели, дабоме!

Куцну се и испију. Звук фијакерске трубе као опомена.

МИЛУТИН: Е, па, због̄ом, пријатељи!

МАРТИН: Због̄ом друже наш!

МИЛЕНА: Чувај се, Милутине, молим те!

МИЛУТИН: Хвала, Милена!

Излази напоље. Њих двоје заг̄рљрни, машу му са п̄розора.

МИЛЕНА: Волиш ли ме, Мартине?

Затамњење у СПС. Сад је Милут̄ин на излазним врат̄има, са ист̄им кофером у руци и мант̄илом п̄реко рамена.

МИЛУТИН: Не заборави да закључаш после врата, тата Благоје.

БЛАГОЈЕ: Бриши!

МИЛУТИН: А кључеве предај неком новом пулену.

БЛАГОЈЕ: Марш, ђубре незахвално!

МИЛУТИН: Твојој љутњи слуга сам покоран.

Излази из ст̄ана. Благ̄оје сип̄а себи п̄иће.

БЛАГОЈЕ: Јебем ти... Јебем ти, будалу!

Одт̄амњење у СПС. Милена се шминка. Елеган̄тно одевена, са нешт̄о накит̄а на себи. Из собе излази Март̄ин, обучен у п̄рвобит̄ну одежду и са сандалама на ног̄ама. У ДПС Благ̄оје се нећка да ли да п̄рочит̄а рукоп̄ис.

МАРТИН: Ево, ја одлазим, Милена.

МИЛЕНА: Одлазиш, па шта!

МАРТИН: Жао ми је.

МИЛЕНА: Ко одлази са жаљењем, не стиже далеко.

МАРТИН: Одлазим заувек, а то је најдаље.

МИЛЕНА: Шта онда чекаш – иди!

МАРТИН: Опрости ми, Милена.

МИЛЕНА: Море, марш!

МАРТИН: Сад је тренутак.

МИЛЕНА: Кажем, марш!

МАРТИН: Добро, онда ћеш ми опростити касније...

МИЛЕНА: Губи се, Мартине, чекам вереника!

МАРТИН: ... у забораву и загрљају.
(Излазећи из кухиње)
Због ом, ребро тела духа мог.

МИЛЕНА: Ђубре мутаво! И не иди, забога, тако голишав!

Затамњење у СПС. Благоје најзад одлучио. Чита прве речи из рукописа.

БЛАГОЈЕ: "Отац наш небески"... Оца вам вашег небеског, ја сам, бре, са религијом рашчистио још у СКОЈ-у! Ово ти, Милутине, нећу никада заборавити!
(Настави са читањем)
"Отац наш небески сеђаше на своме престолу и покретима руку даваше путоказе војсци својој анђеоској. Њезин опход бескрајем завршаваше са наизменичним понирањем и узлетањем по небесима над Земљом, где пребива дах животворни Оца нашега у делу Његовом најсавршенијем и јединственом, и где од дана шестога Постања столује биће по лику Његовом саздано. И премда умом обдарено, оно васцели земаљски век биваше грешно и непослушно. Отац наш премудри гнев ћутњом прикрива, знаке милости одашиље и војску своју анђеоску за час судњи и праведни припрема"... Гле ти школског послужитеља, ништа мање него о царству божијем! Књигом призива силе небеске да нам суде – нама, јелда, грешницима. А ја сам ту међу највећима, ако сам добро разумео оно ђубре учитељско!

ПАУЗА

ДРУГИ ДЕО

Благоје у ДПС. Седи у фотељи и чита рукопис. Повремено сипа из флаше и пијуцка.

БЛАГОЈЕ: “Тад Отац наш небески покретом руке усмери војску анђеоску у правцу Земље. Ношени промишљу Његовом, ми понирасмо све до земаљског плаветнила, али даље још не смедосмо. Већ се извисмо и ка трону Очевом назад узлетесмо, похвале Његове да чујемо. Тако чинисмо неколико пута заредом. А кад би последњи пут, мене занос искушења обузе, те за један замах крила линију долета премаших и за трен једно гтрептаја брзину успорих, како бих земаљску лепоту у поглед упио. Али то беше мој зао час. Јер на леђа моја некаква неман намах заскочи, једном руком ме за врат дохвати и лет мој ка Земљи управи, а другом стаде моја крила из рамена чупати. Браних се, али узалуд. Земља биваше све ближа, а моја снага све слабија. И таман кад ногом земаљско тле дотакох, оба ми крила неман покида и нестаде нетрагом у помрчини. А ја стајах ту беспомоћан и постиђен. Браћа моја анђели лебдеху на небесима и тражише ме погледом, али ме не могаху видети или ме више не препознаваху. Јер тело моје дотле лагано и прозирно, сад беше отежало и у путену целину саздано. И они тада одоше, лошу вест о мени да саопште. А ја остах. Испод мене нека кућа. Свуда мрак, само на њој један прозор светли. Присетих се тада како је Отац наш небески кроз уста земаљског пророка говорио: ”Ко куца, отвориће му се". И заиста, ја покуцах на прозор и он се отвори. Прво главу промоли једна жена, а затим и један мушкарац. Онда мушкарац изађе напоље и уведе ме у кућу. Па ме посадише у фотељу, прекрише ћебетом и напојише млеком. Нуткаху ми и друга јела, која се мени тада никако не допадаху, те их срдито одбијах. За све то време они нешто говораху, што ја не могадох разумети. Покушах да их имитирам, али сад они мене не разумедоше, већ само климаху главом забринуто. У том и ја заспах, од свега изнурен."

Одтамњење у СПС. Мартин је управо заспао у фотељи. Милена и Милутин стоје поред загрљени.

МИЛУТИН: Сан праведника.

МИЛЕНА: Како је леп.

МИЛУТИН: Аха.
(Оде до грамофона који се окреће у празно. Искључи га и стави плочу у омот)
Нека га до јутра, а сутра ћемо већ сазнати нешто више. С Марса није пао.

МИЛЕНА: С Марса не, али није ни са села.

МИЛУТИН: Не, свакако. А сад је време и нама за кревет.

МИЛЕНА: О, да, већ је прошла поноћ.
(Милутин је изненада ухвати око паса, пребаци преко рамена и понесе у собу. Она се бацака ногама и негодује)
Не сад, Милутине, молим те!

МИЛУТИН: А зашто не сад, Миленице моја?

МИЛЕНА: Пусти ме, није моменат!

МИЛУТИН: Да се не устручаваш од госта?

МИЛЕНА: Могао би нас чути.

МИЛУТИН: Забога, шта мари и да нас чује.

МИЛЕНА: Цепанице мушка, знаш!

МИЛУТИН: Знам, иверчићу од цепанице.

Улазећи у собу, Милутин угаси светло. Кухиња је у полумраку, обасјана месечином. Мартин се трже из сна, па оде до прозора и неко време гледа у небо. Затим цуња по кухињи пипкајући ствари. Онда обрати пажњу на неразговетне гласове и шумове из собе. Гвири кроз кључаоницу. Благоје из рукописа чита део који се односи на Мартинове кретње и поступке.

БЛАГОЈЕ: “Из сна се тргох неспокојан и заплашен. Беше то неко чудно осећање, мени дотад непознато. Али разумедох већ тада да ме оно приближава људској природи. О њој нам је наш Отац небески често причао, са тугом и пуно очинског неспокоја. Питах се у очајању своме, јесам ли можда и ја већ грешан. Те одох до прозора и молих се смерно за опрост и помоћ. И веровах у спасење и брз повратак. Узалудан и пуст, тумарах по оном простору, све пипкајући предмете не бих ли им смисао докучио. Обратих пажњу и на гласове из собе. Ослушкивах крај врата и гвирих кроз кључаоницу. А тамо, оно двоје се грлише и вазда по кревету преврташе, што је мени тада изгледало сасвим будаласто. Но, ја у њих већ стекох поверење, те се донекле смиран вратих у ону фотељу и поново заспах”.

(Мартин се враћа у фотељу. Засти. Из собе се више ништа не чује)
"Сутрадан дуго спавах, а оно двоје беху поранили, како би о мени штогод у селу дознали".

Дневна светлост у СПС. Милена послује по кухињи, пазећи да не разбуди Мартина. Ускоро стиже Милутин.

МИЛУТИН: Баш ништа.

МИЛЕНА: Тише, Милутине!

МИЛУТИН: Нико ништа не зна. Комшилук врти главом, викендаши слежу раменима, док се она испичутура из месне заједнице правда како је целу ноћ картао код кума. Једино полиција зна знање – њега ћемо ми, учо, на специјални третман, има и мутав да пропева.

МИЛЕНА: Пази, богати!

МИЛУТИН: Те се јавим општинским органима. Они, опет, обећавају неку своју истрагу, али прете како ће га сместити у лудају ако ништа не дознају.

МИЛЕНА: Тако, значи!

МИЛУТИН: У стационар за ретардиране, али то ти је то.

МИЛЕНА: Е, вала, неће моћи!

МИЛУТИН: Тако сам им и ја рекао. Онда се обратим нашем министарству. Сетим се да смо од почетка године без сталног послужитеља. То би, рачунам, могла бити шанса, ако затреба момка спасавати.

МИЛЕНА: И, како су реаговали?

МИЛУТИН: Немају ништа против, мада им не би право кад су чули за ману у говору. Због деце, веле. И то сам ја проблем ублажио преко сваке мере. Но, у принципу, они ће дати сагласност, ако ми гарантујемо за њега. Ово је, на срећу, ипак село.

МИЛЕНА: Сад ми је много лакше.

Затамњење у СПС.

БЛАГОЈЕ: "И заиста, остао сам код Милене и Милутина, и то баш као нови школски послужитељ. Или, како то радије зову, чикица. Обукли су ме у ново рухо, навикли на многа јела и у мени развили поприлично интересовање за земаљски живот.Чак су ми и име наденули, и ја сам се на њега радо одазивао.

Милена ме је подучавала говору, а Милутин научним сазнањима. Али сам ја у души жудео само за својим крилима. Са пуно наде покушавао сам да их конструишем, све верујући како ће Отац наш небески имати разумевања за моју намеру да му се вратим. Као послужитељ, био сам обавезан да се бринем о огреву, те сам тако доста времена проводио у школском дрвљанику. Тамо сам у слободно време дељао танане лајснице и повезивао их жицом и најлон концем, и на ту конструкцију лепио гушчија пера. А крила моја небеска беху ми узор. Док једног дана, зла коб не откри своје најтамније лице. Земаљско моје уточиште изгуби свој ранији сјај, и још ме само љубав Милене и Милутина штитише од пакла зла. Љубав, коју љубави ради, отад често изневеравах."

Одтамњење у дрвљанику – Леви Простор Сцене – где Мартин ради на својим крилима и медитира. Глас му је још уњкав, а говор једва разумљив.

МАРТИН: Врабац лети, кока не лети. Гавран лети, ћурка не лети. Рода лети, гуска не лети... Неко лети, а неко не лети.

Из тмине дрвљаника допире подругљив глас.

ЂАВО: *(Off)*
Лети, лети, Мартине!... Лети, лети, анђеле!

МАРТИН: Ко је то?

Непријатан кикот. Из склоништа иза дрва скочи Ђаво.

ЂАВО: У сну непожељан, на јави непрепознат. Сваком робу одан слуга. У све се премећем, а себе не мењам. Трн у оку слепима, видовитом путоказ. Царску не поричем, оданичку не одричем. Ко воли – нек' изволи.

МАРТИН: Ти!?

ЂАВО: Ја, побратиме, ко други. Што се каже, род рођени.

МАРТИН: Сотоно!

ЂАВО: Дабоме, мада ја више волим кад ме зову Ђаво. Звучи присније.

МАРТИН: Издајниче, проклет био!

ЂАВО: Моралишеш, рођаче.

МАРТИН: Отац наш небески...

ЂАВО: Отац ваш блесави!

МАРТИН: Отац наш небески спрема војску своју анђеоску.

ЂАВО: А који ће му то?

МАРТИН: Да тебе уништи, ругобо!

ЂАВО: Пази да ме не уплаши.

МАРТИН: Хоће, хоће, сигурно.

ЂАВО: А кад ће?

МАРТИН: То само Он зна.

ЂАВО: А знам и ја.

МАРТИН: Не знаш, јер је то Очева највећа тајна.

ЂАВО: Ма, знам – никад!

МАРТИН: Говориш глупости!

ЂАВО: Нема он та муда. Тако се овде каже.

МАРТИН: Има војску анђеоску.

ЂАВО: Шио ми га Ђура!

МАРТИН: А има и вернике земаљске.

ЂАВО: Е, то је нешто озбиљније. Али радимо на томе да их буде све мање.

МАРТИН: А ко то ради?

ЂАВО: Па, ја, брате мили. Ја и моји ученици, истомишљеници. Разни грешници, безбожници, среброљупци, лупежи и лажљивци, удворице и подмитљивци, зликовци и злобници. Има тога пуно.

МАРТИН: То су душе продане.

ЂАВО: Тако и ја кажем, душе продане.

МАРТИН: Бедниче, људе на зло наводиш. Оца нашега срамотиш!

ЂАВО: Не, части ми! Све ја то поштено плаћам – власт, богатство, слава. Коме шта треба. А нарочито лепе и младе женскице: боц, боц! И ко томе да одоли – нико!

МАРТИН: Нису сви исти.

ЂАВО: Нису још, али ће бити.

МАРТИН: Неће!

ЂАВО: Море, хоће! Свака душа има своју цену. Али, признајем, иде то мало споро. Па сам мислио, да ми лечка помогнеш, а?

МАРТИН: И зато си ти мене... овамо... је ли?

ЂАВО: Аха, зато. Вребао, вребао и – укебао.

МАРТИН: Крила моја да ми вратиш, Сотоно! Чујеш ли, крила моја да ми вратиш небеска!

ЂАВО: Хајде, бре, не муцај!
(*Мартин крене да удари Ђавола, али га овај олако савлада)*
Крила твоја посрана – и она небеска, и ова земаљска!
(*Па се уз кикот изгуби у помрчини иза дрва)*

МАРТИН: О, Боже мој!

Затамњење у ЛПС?

БЛАГОЈЕ: "Лежах тако на земљи поражен, име Очево призивајући и кроз сузне очи судбину своју назирући. Син се оцу мољаше као незнанац. У срцу гнев осећах, а иза гнева патњу сужњег наслућивах. Мисли моје, дотле бистре, сада се преобраћаху у питања. Схватих, то се истина у рухо одева. О, Боже мој, спаси ме плода врта еденског".

Одтамњење у СПС. Уз анатомске мапе и цртеже, окачене свуда по кухињи, Милутин подучава Мартина.

МИЛУТИН: То је то. Кретање од нижег ка вишем. Поступност еволутивног развоја живе материје. Јеси ли повезао?

МАРТИН: Јесам. Од четвороношца до усправног двоношца. Од мајмуна до човека, а можда може и даље.

МИЛУТИН: Е, баш!

МАРТИН: А пре тога имамо развој по врстима, зар не, све док уназад не дотерамо цара до дувара, односно до првобитне животворне чорбе, у којој се одвијају ти, ако сам добро запамтио, хемијски процеси.

МИЛУТИН: Отприлике тако, али зашто са толико ироније?

МАРТИН: Зато што је на Земљи све од Бога створено, и што ту има мало места за некакве прелазне периоде у облику човеколиких мајмуна.

МИЛУТИН: Немој тако, Мартине. Ево ти докази. Погледај, на пример, само скелет. Који је то пут превалило, а?... Или, пробавни тракт. Улаз, излаз и једно цревце. Онда се то током миле-

нијума компликује, умножзава, диференцира, али функција остаје иста.

МАРТИН: Једи – сери.

МИЛУТИН: Пет из познавања природе, један из понашања.

МАРТИН: А шта је ово?

МИЛУТИН: Орган за размножавање.

МАРТИН: Пиша?

МИЛУТИН: Да, пиша. Али пре свега служи за размножавање.

МАРТИН: А је ли и то доказана научна истина?

МИЛУТИН: Мартине!

Мартин разгледа цртеже, па изненада.

МАРТИН: Милутине, верујеш ли ти у Бога?

МИЛУТИН: Верујем. Мислим, верујем у недокучивост једног великог принципа који влада универзумом.

МАРТИН: Само толико?

МИЛУТИН: Верујем у Бога и као моралну категорију, као племенитост душе, као...

МАРТИН: А као творца свега земаљског, у то не верујеш?

МИЛУТИН: Кажем ти, верујем кроз тај универзални принцип, кроз човекову загледаност у недокучиву смисленост васељене. Али онако буквално, како пише у старозаветним списима, у то не верујем. Све су то само симболи.

МАРТИН: А молиш ли се Богу?

МИЛУТИН: Понекад и то, али ја веру испољавам више кроз поезију. Знаш, уметност ти је простор у коме се разрешава та контроверза између вере и стварности... Наравно, ово важи за оне највеће песнике, па ни код њих не баш у потпуности.

МАРТИН: А верујеш ли да постоји Ђаво?

МИЛУТИН: У истом смислу као и у Бога.

МАРТИН: Ђаво је пали анђео, Милутине, злодух људског рода.

МИЛУТИН: Слажем се, морална категорија за најнижу сорту грешника.

МАРТИН: Није само морална категорија, већ много опасна сподоба. И има страшно јаку руку.

МИЛУТИН: Вероватно.

МАРТИН: Ма, сигурно, Милутине! На својој сам кожи то осетио.

МИЛУТИН: На својој кожи, велиш?

МАРТИН: Велим.
(Милутин скупља мапе и цртеже)
Не верујеш ми?... Ех, да је било кога да ми помогне, можда бих га ја и ухватио. Овако ми побеже.

МИЛУТИН: А где си ти то видео Ђавола, Мартине?

МАРТИН: Код нас, у дрвљанику.

МИЛУТИН: Је л'?

МАРТИН: Часна реч, Милутине.

Затамњење у СПС.

БЛАГОЈЕ: "Из његовог погледа схватих да је постао мало сумњичав. Сетих се намах претње општинских органа да ће ме у лудницу стрпати, те се отад код Милутина само за научне истине распитивах, како бих утисак поправио. Али се заборавих и још једном погреших. Беше то оног дана када сам први пут летео земаљским крилима. Лет тај, кратак и исцрпљујући, завршио се у крошњи дрвета крај школског плота. Бесан и разочаран, вратих се у дрвљаник".

Одтамњење у ЛПС. Мартин улази са поломљеним крилима.

МАРТИН: Крила моја посрана!... О, где су моја крила анђеоска! Да Оцу своме служим покоран!

Уз подругљив кикот, из тмине дрвљаника излази Ђаво.

ЂАВО: Отац твој будаласти за тебе не мари, осмуђени анђеле!

МАРТИН: Проклет да си, проклетниче на небесима и на Земљи!

ЂАВО: Проклет на Земљи влада, а небеса изазива. Хајде, реци, ко би са мном могао да се мери?

МАРТИН: Заиста, таквог скота нигде више нема.

ЂАВО: Скот, то је једна лепа реч. Али ја највише волим кад ми кажу да сам оличење пакла – онда то у мени буди интимне асоцијације.

МАРТИН: Отац наш небески спрема војску анђеоску, и ја ћу ту војску...

ЂАВО: Шта ћеш ти?

МАРТИН: Ја ћу војску предводити, и тебе ћу првог посећи.

ЂАВО: Море, питам, шта ћеш ти?

МАРТИН: Па, то што рекох. Првог ћу тебе посећи, и од Оца нашег похвале добити.

ЂАВО: Опет ниси разумео, анђелчићу! Како мислиш горе стићи, то те питам?

МАРТИН: Мојим крилима.

ЂАВО: Овим?

МАРТИН: Само да их још усавршим.

ЂАВО: Јебеш ми оца шашавог, ако ти ниси луд!

МАРТИН: Немој Оца вређати, знаш!

ЂАВО: Говно маторо, ако ти је овако милије!

МАРТИН: Умукни, ругобо ругобна!

ЂАВО: А од гована никад пита није била – такав овде влада закон.

МАРТИН: Говно ти у души смрди, изроде!

Мартин скочи на Ђавола. Рву се по дрвљанику.

ЂАВО: Мамицу ти очинску, ала си ојачао! Али нећеш дуго!

Туча је доста жестока, Мартин попушта, те зове упомоћ.

МАРТИН: Милутине! Дођи, Милутине! Имам Ђавола у рукама!
(Мало касније, у дрвљаник утрчи Милутин, али је Ђаво дотле већ савладао Мартина и на њега обалио ред цепаница, пре него што се изгубио у помрчини. У наступу гнева, Мартин недолично опсује)
Јебем ли ти оца божијег, да ти јебем оца божијег!
(Док Милутин сумњичаво посматра овај тужан призор, Мартин у освешћењу схвати шта је рекао, па се ухвати шаком за уста и тужно крикне)
Очеее!

Затамњење у ЛПС.

БЛАГОЈЕ: “Између Милутина и мене тад не беше дискусије. прећутах све о Сатани, те га оставих у уверењу како се мој гнев односио на малопређашњи лет. Он неко време сумњичаво загледаше по оним срушеним дрвима, а онда ме за крила искрено похвали. Ја у жару својих надања обећах да ће

следећа бити много боља, а Милутин ми даваше потпору бираним и пријатељским речима. Чак ме и у законе физике упућиваше, али ми они у том послу не могаху помоћи".

Одтамњење у ЛПС. Мартин крај конструкције крила, са пером у руци и молитвеним погледаом ка небу.

МАРТИН: Отче наш иже јеси на небесјах, да свјати сја имје Твоје, да придет Царство Твоје, да будет воља Твоја, јако на небеси и на Земљи... и нека перце ово раба Твојего будет даровано Твојим благословом. Амин!
(*Онда залети перо на конструкцију, па узме друго и заузме пређашњу молитвену позу)*
Отче наш иже јеси на небесјах, да свјати сја имје Твоје...

Из склоништа иза дрва искочи Ђаво.

ЂАВО: Иже јеси на небеси, приближи се мојој кеси!

МАРТИН: Барабо!

ЂАВО: Само те слушам како сереш по цео дан.

МАРТИН: Тражим благослов Оца нашега.

ЂАВО: Што ти, благо мени, не купиш авионску карту, па као сав нормалан свет...

МАРТИН: Како може анђео у авион?

ЂАВО: Као заштитник гусака.

МАРТИН: И оне су Очево дело.

ЂАВО: Тја! Тртица у супицу, буткице у рерницу – ситнеж пржиш у тигању, гуска служи само ждрању.

МАРТИН: Што од гуске оста – мени биће доста.

ЂАВО: Перима се луда кити – и тако су баш сви сити.

МАРТИН: Само Ђаво оста гладан – јер је само Ђаво гадан.

ЂАВО: Да глад своју бар ублажи – Ђаво душу твоју тражи. Важи?

МАРТИН: Мооолим?!

ЂАВО: Ништа. У заносу стихоклепца – провоцирам божјег слепца. *(Унесе се Мартину у лице)*
Али, да знаш, слепче, са мном би ти било много боље.

МАРТИН: У ком смислу?

ЂАВО: Одужио бих ти се поштено.

МАРТИН: А за које дело?

ЂАВО: Да ми малчице помогнеш у мојим... но, у мојим пословима. Само без моралисања, молим те.

МАРТИН: Да будем Ђаволов ученик, слуга Демона – никад, Сотоно!

ЂАВО: Не ученик, не слуга, већ доглавник да ми будеш, десна рука, узданица... Ето, чак и ортак.

МАРТИН: Ништа од тога, улизице!

ЂАВО: Штета. Скупа бисмо зачас спичкали колебљивце, преостале вернике и ову поповску жгадију по црквама.

МАРТИН: Исусе!

ЂАВО: Ја имам разрађену тактику, а ти, видим брзо учиш земаљске шаблоне. А ту је и фактор изненађење, тебе још нико не познаје. Леп си да заводиш, речит да опчиниш, правичан да свет држиш у покорности – само ти фали амбиција да владаш, а она се стиче временом.

МАРТИН: Ласкавче!

ЂАВО: Овако ћеш, иначе, да иструлиш.

МАРТИН: Глупости!

ЂАВО: Постаћеш човек, што скоро да већ и јеси. Твоја небеска моћ ће сасвим исчилети. Свака ће врачара ускоро бити далековидија од тебе. А ни цуре те временом неће желети, јер си гоља. Посрани школски чикица, фуј!

МАРТИН: Фуј, ти! А ја ћу к Оцу нашем одлетети.

ЂАВО: Кад то?

МАРТИН: Чим крила своја усавршим. И зато се ја Оцу свакодневно молим.

ЂАВО: Јебо памет твоју! Али, нека ти буде. Понуда остаје на снази, а аргументацију ћемо ускоро појачати.

Уз сатански кикот, Ђаво се изгуби у помрчини. Мартин клекне на земљу и неко време се скрушено моли у себи, да би молитву завршио гласно.

МАРТИН: ... и не доведи нас во искушеније, но избави нас од лукавого. Амин!

Затамњење у ЛПС.

БЛАГОЈЕ: “Не марих превише због кушњи Ђаволових, али ме је његова сумња у губитак мојих моћи анђеоских доиста забринула.

Зато отад знаке своје надљудске природе тражих помно у детаљима и дневним пословима, али осим чедности тела и душе не открих ништа посебно. Све док једном згодом у говору своме, с толико муке стеченом, не препознах дах промисли брижног Оца небеског".

Отамњење у СПС. Тренутак снимања Мартинове вежбе. Милена укључи касетофон и даје Мартину знак да почне. Овај се труди да текст изговори без грешке.

МАРТИН: Сека црта куцу на ливади. Онда сека оде. Цртеж је оставила на ливади. Долази зека. Зека гледа цртеж куце. Зека мисли да је то права куца. Зека бежи уплашен.

МИЛЕНА: Браво, Мартине, одлично!

МИЛУТИН: Без грешке!

Милена премотава траку.

МИЛЕНА: А сад да чујемо како то звучи. Обрати пажњу шта ту још није сасвим чисто.
(Пусти снимак. Али уместо Мартиновог гласа, са траке се чује Бахова музика)
Шта је сад ово?

МИЛУТИН: Мора да си пребацила снимак, премотај поново.

Милена поново премотава траку и пусти снимак. Иста музика.

МИЛЕНА: Опет исто!

МИЛУТИН: Вероватно си била погрешно укључила снимање.

МИЛЕНА: Е, баш!

МИЛУТИН: Дај га мени.

МИЛЕНА: Изволи.

Милутин преузима касетофон, загледа га, па премота траку и пусти снимак. Иста музика.

МИЛУТИН: Ето, видиш. Нигде Милутина.

МИЛЕНА: Можда сам заиста негде погрешила, али откуд музика?

МИЛУТИН: Неком приликом си је преснимила са плоче, шта друго.

МИЛЕНА: Не, не сећам се. Чак сам сигурна да нисам.

МИЛУТИН: А и у продавници понекад снимају, за пробу. Па забораве да то обришу.

У том моменту престаје музика. Следи Миленин и Милутинов коментар са снимања: "Браво, Мартине, одлично" и "Без грешке".

МИЛЕНА: Чуј сад ово, наши гласови!

МИЛУТИН: Види, богати, нас има – Мартина нема. Мало снима – мало не снима. Чудан неки квар.

МИЛЕНА: Жао ми је због њега, толико се трудио.

Милутин снима тест провере.

МИЛУТИН: Јен, два... јен, два... провера.
(Премота траку и пусти снимак. Целовит текст провере)
Ово функционише сасвим добро. Како би било да покушамо још једном?

МИЛЕНА: Свакако.

МАРТИН: Нека, други пут.

МИЛЕНА: Зашто не сад, Мартине?

МАРТИН: Не, заиста.

МИЛЕНА: Само о секи и зеки, ништа више.

МАРТИН: Немој, Милена, молим те.

МИЛЕНА: Не буди јогунаст, макар једну реченицу.

МАРТИН: Не, не, не!
(Измиче према вратима)

Затамњење у СПС.

БЛАГОЈЕ: "Бих неизмерно срећан, јер у гласу моме пребиваше небеске силе траг. Не дозволих да се снимање понови, како се мили моји старатељи не би више непотребно збуњивали. Те се тих дана потрудих да свој говор што пре уздигнем до земаљског савршенства. За то време, крила моја се рађаху и много обећаваху. Надах се да ће чудо два царства спојити. Али их не споји. Већ се мој други лет заврши у црквеној порти. Истина, строго узев, и то се може тумачити као знамење са неба. Али за мене, беше то само ирониja".

Отамњење у ЛПС. Мартин седи на дрвима скрушен. Поред њега су скршена крила. Без молитвеног жара, цеди из себе речи молитве.

МАРТИН: Отче... наш... иже јеси... на небесјах... да свјати сја...
(А онда му излети бласфемија)
Иже јеси на небеси, приближи се мојој кеси!

У том моменту из помрчине изађе Ђаво.

ЂАВО: То, рођени, то! Такав ти мени требаш – куражан.

МАРТИН: Не требам ја никоме.

ЂАВО: Грешиш. Никоме не требати, само значи ником се не покоравати. И ту ћемо нас двојица да направимо чуда. Хоћемо ли, брацо?

МАРТИН: Марш, враже ђавољи! Ја о нечем другом говорим.

ЂАВО: Знам, о татици небеском. Матора мрцина те опет зајебао.

МАРТИН: Те гадости не слушам.

ЂАВО: А похвале, можда би њих слушао? Речи утехе и наде?

МАРТИН: Упорност је твоја дирљива.

ЂАВО: Сејем, сејем, а једном ћу и да жањем.

МАРТИН: Семе твоје није стигло ни до клијања.

ЂАВО: У реду. Што клијањем не хте нићи, куповином ће нам стићи.
(Изгуби се у помрчини, али већ следећег тренутка извире иза дрва, са правим анђеоским крилима у рукама)
Надам се да их мољци нису изгризли.

Изненађен и узбуђен, Мартин крикне муцајућим гласом.

МАРТИН: Крила моја нађеоска! Моја крила небеска!
(Крене према Ђаволу)
Крила моја дај ми!

ЂАВО: Не прилази! Иначе ћу их спалити, без зезања.

Примаче крилима пламен упаљача. Мартин се одмиче.

МАРТИН: Не, молим те! Ево, одмичем се.

ЂАВО: Смири се, богаму, и не муцај више!
(Угаси упаљач, па се са крилима изгуби иза дрва. Враћа се)

МАРТИН: А моја крила? Где су крила моја?

ЂАВО: На сигурном месту. Што враг затури, нико не налази.

МАРТИН: Али ћеш ми их вратити, зар не?

ЂАВО: Свакако, чим цену утаначимо и утаначено спроведемо у дело.

Мартин се смирује од претходног узбуђења.

МАРТИН: Па, да цену утаначимо и утаначено спроведемо у дело. Слушам, трговче.

ЂАВО: Само толико?

МАРТИН: Слушам, добри трговче.

ЂАВО: Мени ту фали нешто пикантно, какав сочнији атрибутчић.

МАРТИН: Слушам, добри и племенити трговче.

ЂАВО: Није лоше, али следећи пут додај и лепи. Дакле, ти живиш код ово двоје младих учитеља?

МАРТИН: Дивни људи.

ЂАВО: Али превише заљубљени. Притом, тај клипан је веома даровит песник. Ја то добро осећам.

МАРТИН: Даровитост је дар Оца нашег небеског.

ЂАВО: У томе и јесте проблем. Даровитост и љубав музе и за мене су тврд орах. Ја то, утаначитељу цене и спроводиоче утаначеног, доживљавам као лични пораз.

МАРТИН: Још не осећам где је ту цена за крила моја небеска – добри, племенити... и лепи трговче?

ЂАВО: Мало искреније то, битанго! А цена је у следећем: песнику ових дана из штампе излази прва збирка. Песме хвали на сав глас, а песника подучи да директору издавачке куће обавезно пошаље писмо безмерне захвалности. Тај чова је иначе обичан примитивац, један уображени безвезњак, али мој поуздани оперативац. Препариран је од малих ногу. Шта да ти кажем, преиспољна комуњара.

Затамњење у ЛПС. Благоје бесни.

БЛАГОЈЕ: Значи, тако! Ја сам комуњара... безвезњак... примитивац... препарирани оперативац, је ли... Хоћеш рећи, полицајчина, а! Ако је и од Ђавола, много је. Јебем те, Милутине, у дупе шугаво! И сад ја то да наградим – курац!
(Настави да чита, и успут цокће)
"А онда Ђаво настави: добро води рачуна да наш песник у том писму употреби мноштво ласкавих речи и полтронских фраза, јер сам ја ону хуљу директорску томе навикао, а он сада претерује, што се каже, чак и за вражји укус. И још додаде: песник обавезно мора да подвуче своју спремност на

привржености у сваком облику и на сваком месту. А на моје питање, због чега све то, Ђаво одговори: намера ми је да песник оде у Београд код Благоја Протића, тако се тај зове, као некакав уредничић. У ствари, да постане политичка хуљица. А Милена, завапих. Не зановетај, анђелчићу, она остаје овде по сваку цену. Песника ми избаци из игре! Те се закикота и изгуби међу оним дрвима".

Одтамњење у СПС. Тренутак када Мартин куца писмо, а Милутин, са чашом вина у руци, прилази Милени иза леђа и пољуби је у врат. Она се мало измакне.

МИЛУТИН: Ти као да се не радујеш мом успеху?

МИЛЕНА: Нормално да се радујем.

МИЛУТИН: А шта је онда спорно?

МИЛЕНА: Та захвалност Протићу, осећам неку зебњу.

МИЛУТИН: Због једног писамцета?

МИЛЕНА: Мартин се променио, и то ме збуњује.

МИЛУТИН: Није, Милена, него момак сазрева, па се труди да себе прикаже мудријим. Али, признаћеш, уме понешто и да уочи.

МИЛЕНА: И да уочи, и да подучи.

МИЛУТИН: Било би природније да смо због тога радосни. Ипак је он наше дело, нарочито твоје.

МИЛЕНА: У недоумици сам, ништа више.
(*Изненада загрли Милутина)*
Волиш ли ме, мили?

МИЛУТИН: Обожавам.

МИЛЕНА: Колико?

МИЛУТИН: Где Ромеова љубав стаде, моја тек почиње. Толико.

Љубе се. Мартин заврши куцање, па их посматра неко време.

МАРТИН: Где је Ромеова љубав стала, боље је не почињати ништа.

Престану да се љубе. Милена настави са спремањем вечере.

МИЛУТИН: Шта, ти већ готов?

МАРТИН: Кратко писмо, јасне мисли.

МИЛУТИН: Хајде, да чујем.

МАРТИН: Иде све оно претходно, па настављаш: “Од нашег првог сусрета Ти си на мене, драги тата Благоје”... овде стоји та интима... “оставио изузетан утисак, као човек проницљивог духа, огромне ерудиције и тананих осећања за праву поетску реч. Често сам слушао, а и сам се више пута у то уверио, да су Твоје способности као прегаоца и руководиоца од ненадокнадивог значаја за наш јавни и културни живот. Жао ми је што нисам имао прилике да Те раније упознам и чешће виђам, што и у овом радосном тренутку доживљавам као лични губитак. Нека ме моја искрена оданост препоручи Твојој пажњи”. А поздрав додај какав хоћеш.

МИЛУТИН: Ти си, Мартине, луд!

МАРТИН: Зашто?

МИЛУТИН: Зато што се тако не пише ни молба за пријем у комунистичку партију. Дај то овамо, да га поцепам!

МАРТИН: Изволи.
(Извуче папир из машине и пружи га Милутину)
Али немој одмах, нека преноћи.

МИЛУТИН: Шта ту има да преноћи – ништа!

МАРТИН: Можда ипак није све за бацање.

МИЛУТИН: Мислиш?

МИЛЕНА: Поцепај то сад, Милутине, молим те!

Милутин се колеба, па пресавије папир и стави га у џеп.

МИЛУТИН: Нека преноћи.

МИЛЕНА: Милутине!

МИЛУТИН: Хлеба не иска.

МИЛЕНА: Хлеба не, али...
(Оде демонстративно у собу)

МИЛУТИН: Претерујеш, забога!

Затамњење у СПС.

БЛАГОЈЕ: “Наравно, Милена није претеривала. Милутин писмо није поцепао, већ га је послао без икакве преправке. Чак је и додао на крају нешто баш срамно: ”Грли Те и у руку љуби Твој захвални и верни Милутин".

(Сипа пиће)
Чуј, срамно! А мени се баш то допало. Све је вас требало, бре, похапсити на време, нану вам вашу покварену!
(Настави да чита)
"И заиста, ускоро од Протића стиже позив Милутину да пређе у Београд. Милутин брзо одлучи да позив прихвати, али му наум беше да поведе и Милену. Чим се буде у граду средио. Милену обузе неки неспокој, али је она Милутина много волела, и зато је на све његове предлоге пристајала. И у томе Ђаво виде опасност. Те мене свакодневно наговараше, и с крилима мојим анђеоским уцењиваше, да ја Милену од Милутина преотмем. Одупирах се, но немадох куд. Само што ја о тим љубавним стварима нисам знао ништа, колико она дечица у школи – и мање. А он ме саветоваше да гледам шта њих двоје чине, па да ће и мени страст природе притећи у помоћ".
(Одтамњење у СПС. Мартин гвири кроз кључаоницу, ослушкује гласове из собе и чини све оно што Благоје чита из рукописа)
"Неколико ноћи узастопно гвирих кроз кључаоницу у њихову собу. И све се извијах и цимах у куковима, њиштах и шиштах без личног разлога, у чуду се крстећи и за главу хватајући, док се и та напаст не догоди".

МАРТИН: Јој, шта је ово?... Мени нешто расте доле! Милутине! Милена! Мени нешто расте!
(Мартин се раскопчао, лицем окренут према вратима собе. Њих двоје промоле главе кроз врата, па се грохотом засмеју)
Ево, моја пиша порасла!

МИЛУТИН: Ништа, Мартине, то тако треба.

МИЛЕНА: Час расте, час не расте – и тако дечаци сазревају.

МИЛУТИН: Врати се у кревет и мирно спавај. Све остало ће ти се касти само.

МИЛЕНА: О, Боже, колико је то!

Смејући се, затварају врата. Затамњење у СПС.

БЛАГОЈЕ: "Сад ми већ није требало много да схватим шта ми је чинити. И мада ме туга спопадаше, ја морадох чинити што ми се чинило није. Све чешће погледах Милену као жену. Милутинове мисли окренуте према судбинском одласку,

припомогаху да се њени и моји погледи све чешће срећу у новом препознавању. А Ђаво, у Паклу се дабогда смрзао, инсистираше све жешће да идем до краја".

Одтамњење у СПС. Милена и Милутин у расправи.

МИЛЕНА: А зашто да чекам?

МИЛУТИН: Док се не средим, рекох ти. Обећан ми је стан, али то ипак неће бити преко ноћи. А друго, да бих стекао нова познанства, за то ми је, душо, потребно... рецимо, извесна комоција. Како тебе да остављам по цео дан саму, схваташ ли ме сад?

МИЛЕНА: Ма, схватам! Као да ниси могао и даље овде да пишеш.

МИЛУТИН: Није у томе ствар.

МИЛЕНА: Само је у томе ствар.

Звони школско звонце.

МИЛУТИН: Наставићемо касније. Сад идем на час.

МИЛЕНА: Наравно, наравно.

Милутин узме дневник и изађе. Дечија граја из ходника се утишава. Милена стоји крај прозора. У кухињу улази Мартин. Неко време тишина.

МИЛЕНА: Ускоро Милутин одлази.

МАРТИН: А затим идеш и ти, зар не?

МИЛЕНА: Остаћеш сам.

МАРТИН: Остаћу тужан.
(Приђе Милени)

МИЛЕНА: Милутин прави каријеру, разумеш?

МАРТИН: Због тога твоја коса није изгубила сјај.
(Дотиче јој нежно косу и игра се власима)

МИЛЕНА: Његове песме ће бити све лепше.

МАРТИН: Читаћеш их, али њих неће бити у твојим очима.
(Прстом клизи по њеним обрвама)

МИЛЕНА: Стицаће признања свакојака.

МАРТИН: Али не са твојих усана.
(Дотиче јој усне)

МИЛЕНА: Ја ћу драгог свог у срцу чувати.

МАРТИН: У срцу да, али не и на грудима.
(*Милује јој груди)*

МИЛЕНА: Мартине!

МАРТИН: Тако се зове твоја нова љубав.

МИЛЕНА: Не, Мартине!

МАРТИН: Не плаши се, Милена, то само стара љубав ново рухо одева.
(*Чучне, обујми је рукама око колена и прислони на раме)*

МИЛЕНА: Грешна нам душа, Мартине!

МАРТИН: Твој грех је само утисак.
(Придигне се и понесе Милену на рамену у собу)

МИЛЕНА: Учитељица ће постати ученица... Милутине, скоте мушки!

Мартин је унесе у собу.

БЛАГОЈЕ: Глупи Милутин. Али, ако, тако ти и треба. Да видим хоће ли ово послужитељско ђубре нечим да зачини из кревета... "О, какав диван грех то беше, мада из безгрешних разлога"... Причај ти то, буразеру, неком другом. Ваљда и ми знамо шта је добра јебачина... "Но, безгрешност порађаше грех за грехом. Већ тад осетих угриз врта еденског".

Грађа у школском ходнику. Тренутак када у кухињу улази Милутин, са дневником под мишком. Истовремено, из собе излази Милена, рашчупана и усплахирена.

МИЛУТИН: Где је Мартин да звони?

МИЛЕНА: Био је сувише ревностан.

МИЛУТИН: У чему?

МИЛЕНА: Као послужитељ очигледно не.

МИЛУТИН: Питам те, где је?
(Обрати пажњу на Миленину разбарушеност)
У соби?

МИЛЕНА: У кревету, али мислим да је устао.
(Милена се дотерује без журбе)

МИЛУТИН: Лепо, богами!

МИЛЕНА: Савршено, чак.

МИЛУТИН: А што тако, Милена?

МИЛЕНА: Зато што ме више не волиш. Пардон, зато што ме он воли.

МИЛУТИН: Ниси искрена.

МИЛЕНА: Могуће.

МИЛУТИН: И откуд то, да ја тебе више не волим?

МИЛЕНА: Одлазиш, Милутине, одлазиш?

МИЛУТИН: Одлазим, али не бежим.

МИЛЕНА: Кријеш се, увијаш, одступаш као случајни љубавник пред зору.

МИЛУТИН: То још не значи да те више не волим. Можда сам мало... ето, збуњен.

МИЛЕНА: Одлазиш, а мене не водиш. Веома си прибран.

МИЛУТИН: То није тачно. А друго, зар не можеш да сачекаш мало, да се ја тамо прво средим?

МИЛЕНА: Не могу.

МИЛУТИН: Само неколико месеци, можда ни толико?

МИЛЕНА: А и нећу.

МИЛУТИН: То је већ нешто друго.
(Пауза)
У праву си, Милена, треба да идемо скупа.

МИЛЕНА: Нећемо.

МИЛУТИН: Не замерам ти ништа, ако је то у питању.

МИЛЕНА: Касно је, драги мој, касно!

МИЛУТИН: Зашто је касно? Шта сам ја то учинио?

МИЛЕНА: Касно је.
(Из собе излази Мартин, без израза на лицу)
Ја Мартина волим.

МАРТИН: И ја волим њу.

Милутин гледа час у Милену, час у Мартина.

МИЛУТИН: Е, па, нека вам је срећно!

Милутин оде у собу, Милена стане крај прозора, Мартин узима чашице из креденца.

БЛАГОЈЕ: "Беше то љубав велика. Ја сматрах да је и правична. Разлози моји лежаху у земаљским законима. Оцу се небеском обраћах смерно, али са молбама нове природе. Ђаво ме само гледаше и слушаше. Та лукава сподоба стрпљиво чекаше и ништа пре времена не предузимаше. А са Милутином смо се растали пријатељски и – заувек".

Мартин сипа пиће у три чашице. Споља пратрорци.

МИЛЕНА: Стиже чика Раја.

МАРТИН: Махни му, да причека.

МИЛЕНА: Тако сам узбуђена.

МАРТИН: О, а тек ја! Али нећемо плакати, зар не?

МИЛЕНА: Нећемо. Можда мало, у себи.

Из собе излази Милутин, са кофером у руци и мантилом преко рамена.

МИЛУТИН: "Тај фењер блед, слуга блудног сна, свој пут не види, а мој добро зна". Одлазим, мили моји, а ви ми остајте у љубави и свакој срећи.

МИЛЕНА: Љубав нам остави, а срећу понеси – може ти затребати, тамо.

МАРТИН: Срећан је онај који зна где га воле.

МИЛУТИН: Онда, у то име, да се опростимо.

Подигну чашице и наздрављају.

МАРТИН: Добар фењер, песниче!

МИЛУТИН: Хвала, Мартине!

МИЛЕНА: Поздрави тата Благоја, путниче!

МИЛУТИН: Ти мала злобнице! Живели!

МАРТИН: Живели!

МИЛЕНА: Живели, дабоме!

Куцну се и испију. Звук фијакерске трубе као опомена.

МИЛУТИН: Е, па, због ом, пријатељи!

МАРТИН: Збогом друже наш!

МИЛЕНА: Чувај се, Милутине, молим те!

МИЛУТИН: Хвала, Милена!

Излази напоље. Њих двоје загрљени, машу му са прозора.

МИЛЕНА: Волиш ли ме, Мартине?

МАРТИН: Срећо моја једина.
(Љубе се страсно)

БЛАГОЈЕ: "Срећо моја једина, рекох, и препустих свет небески и сва друга осећања забораву. Али беше ту онај што контролише и срећу и среће крај"

Одтамњење у ЛПС. Мартин цепа дрва. Из помрчине излази Ђаво, одевен грађански.

ЂАВО: Шта кажеш, побратиме, јесам ли пристао за младожењу?

МАРТИН: Јадна та млада.

ЂАВО: Што тако, брацо?

МАРТИН: Мора да је јадница много ружна?

ЂАВО: Не, напротив, лепотица.

МАРТИН: Онда много глупа?

ЂАВО: Обрнуто, много паметна.

МАРТИН: Који јој је онда, да простиш, ђаво?

ЂАВО: Од анђела препорука.

МАРТИН: Не разумем.

ЂАВО: Овако. Ономад отворих трговачку радњу у селу...

МАРТИН: Да, чух да се доселио неки новајлија.

ЂАВО: Богатством се размећем, свима вересију дајем, робу испод цене продајем. Тако се љубав простоте задобија.

МАРТИН: Не сумњам, али чему то?

ЂАВО: Због утиска. Људе за себе имати, може ваљати. А ни млада неће раскош манисати. Е, за њену љубав ћеш се потрудити ти.

МАРТИН: Ја?

ЂАВО: Аха, ти! Милену ћеш ми препустити.

МАРТИН: Никада, Сотоно!

ЂАВО: А крила твоја небеска? Крила твоја – Милена моја.

МАРТИН: Нису ми потребна крила небеска.

ЂАВО: А твој Отац небески?

МАРТИН: Молићу му се у цркви.

ЂАВО: Ти на Земљи остајеш?

МАРТИН: Тачно, али не као твој ортак. Иш, проклетињо!

ЂАВО: О, Боже мој, помози сад!

МАРТИН: Неће мени, а да помогне теби – не будали!

ЂАВО: Милостиви Боже, помози!... Преклињем те, помози!

Тад почну да севају муње и ударају громови. Мартин и Ђаво беже из дрвљаника на супротне стране. Затамњење у ЛПС, онда одтамњење у СПС. Милена и Мартин крај прозора. Муње и громови трају и даље.

МИЛЕНА: Зашто дрхтиш, Мартине?

МАРТИН: Зато што ја нисам ја.

МИЛЕНА: Да немаш и ти неког тата Благоја?

МАРТИН: На пут се спремам, Милена.

МИЛЕНА: И мене не водиш, то већ знам.

МАРТИН: Да, тако је.

МИЛЕНА: А да теби можда не смета што ми се онај богати трговац ових дана удвара?

МАРТИН: Чуј?

МИЛЕНА: Слушам.

МАРТИН: Ја тебе... више... не волим.

МИЛЕНА: То сам и слутила.

Отрчи у собу. Мартин се врти по кухињи, док на столу не угледа касетофон. Укључи га и говори у њега.

МАРТИН: Сека црта куцу на ливади. Онда сека оде. Цртеж је оставила на ливади. Долази зека. Зека гледа цртеж куце. Зека мисли да је то права куца. Зека бежи уплашен.
(Нестрпљиво премота траку, па пусти снимак. Чује се Бахова музика)
Оче небески, опрости! И хвала Ти на милости Твојој!
(Онда седа за писаћу машину и почне бесомучно да куца)

МАРТИН: "Отац наш небески сеђаше на своме престолу и покретима руку даваше путоказе војсци својој анђеоској. Њезин опход бескрајем завршаваше се наизменичним понирањем и узлетањем по небесима"...
(Његов глас се утиша. Благоје наставља од места где је стигао у читању рукописа)

БЛАГОЈЕ: "А дана Господњег тога и тога, Милутин ће уганути ногу. Дићи ће га нека сила ненадна и треснути о степениште. Те ће се кукавац вратити у кревет на излежавање, како би књигу ову пажљиво читао и из ње савете примио. А у књизи овој нека на крају стоји, да ће се стотога дана од незгоде придићи, да ће се возом возити, и фијакером путовати, и да ће до школе у Брстовац стићи. И да ће онда све заборавити"... И због овога је он отишао? Због будаласте фантазије једног школског послужитеља, назови списатеља. као да смо сви јели бунике!

Мартин устане од стола. Отамњење у ЛПС. Утрчи у дрвљаник.

МАРТИН: Кукавице, излази!
(*Ђаво се промаља из помрчине, и даље у грађанском оделу)*
Стотог дана од дана данашњег! Јеси ли ме разумео, младожења! Чекај ме с мојим крилим анђеоским!

ЂАВО: Разумем, газда, како не бих разумео.

Мартин се уз кикот изгуби из дрвљаника. Ђаво трља руке и седа на дрва да чека. Сада су осветљена сва три простора. Милена се шминка. Елегантно одевена и са нешто накита на себи. Из собе излази Мартин, обучен у првобитну одежду и са сандалама на ногама.

МАРТИН: Ево, ја одлазим, Милена.

МИЛЕНА: Одлазиш, па шта!

МАРТИН: Жао ми је.

МИЛЕНА: Ко одлази са жаљењем, не стиже далеко.

МАРТИН: Одлазим заувек, а то је најдаље.

МИЛЕНА: Шта онда чекаш – иди!

МАРТИН: Опрости ми, Милена.

МИЛЕНА: Море, марш!

МАРТИН: Сад је тренутак.

МИЛЕНА: Кажем, марш!

МАРТИН: Добро, онда ћеш ми опростити касније...

МИЛЕНА: Губи се, Мартине, чекам вереника!

МАРТИН: ... у забораву и загрљају.
(Излазећи из кухиње)
Због ом, ребро тела духа мог.

МИЛЕНА: Ђубре мутаво! И не иди, забога, тако голишав!

Мартин улази у дрвљаник. Ђаво је у међувремену извадио крила из склоништа и сад их гушчијим пером четка од прашине.

МАРТИН: Можеш ићи, чека те.

ЂАВО: Изволи крила своја анђеоска, трговачку реч да не сра-мотимо.

Мартин преузима крила и навлачи их на руке. Ђаво крене из дрвљаника, али се у моменту чују праporци.

ЂАВО: Шта је сад ово?

МАРТИН: Вероватно вереник.

ЂАВО: Који, бре, вереник? А ја?

МАРТИН: Једини, колико знам.... уча.

ЂАВО: Анђеле, ово је подвала! Враћај крила моја!

МАРТИН: Јеби се!
(Ђаво крене на Мартина, али га овај с лакоћом обори пода се и стане му ногом на грло)
Други пут ћу те убити!

Па замахне крилима и изгуби се у помрчини. Затамњење у ЛПС. Благоје хистерично прелиставa странице рукописа.

БЛАГОЈЕ: Шта се ово збива! Где су слова? Неко је избрисао слова! О, Боже, изгледа да сам пијан!

Стровали се у фотељу. Затамњење у ДПС. У кухињу журно улази Милутин. Милена му трчи у загрљај.

МИЛЕНА: Мили мој!

МИЛУТИН: Мила моја.
(Милутин загледа Милену, она се кокетно окреће око себе)
Је л' то у моју част?

МИЛЕНА: Сама сам шила. И накит сам сама направила – из дуга времена. Допада ти се?

МИЛУТИН: Дражесно.

МИЛЕНА: Морам и ја за нешто бити даровита.
(Милутин укључи касетофон. Бахова музика)
Шта има ново у Београду?

МИЛУТИН: Примили су ми рукопис нове књиге.

МИЛЕНА: Честитам, мили.

МИЛУТИН: И нудили ми некакве редакцијске послове. Богами, били су доста упорни. Нарочито тај тата Благоје. Одвратна типчина, али шта ћеш кад од њега све зависи.

МИЛЕНА: Надам се да ниси прихватио?

МИЛУТИН: Нормално. Који ће ми то ђаво? А ти, злато моје?

МИЛЕНА: О, како је то много тебе чекати недељу дана.

МИЛУТИН: Чекала, чекала, и драгог дочекала.

Изненада ухвати је око паса, одигне на раме, и понесе у собу. Милена се копрца и као буни се.

МИЛЕНА: Тек си стигао, цепанице мушка.

МИЛУТИН: Да се вратим, иверчићу од цепанице?

МИЛЕНА: О, не, забога!

Уђу у собу. На траци престаје Бахова музика, и чују се Миленин и Милутинов коментар са снимања Мартинове вежбе: "Браво, Мартине, одлично" и "без грешке". А онда настави "Ода радости". истовремено, срећни кикоћи из собе.

ЗАВЕСА